

Управління підготовкою викладачів професійної освіти у країнах ЄС: загальний огляд

Звіт

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Цей проект фінансується за підтримки Європейської комісії.

Підтримка Європейської Комісії при підготовці цієї публікації не означає підтримки змісту даного документу, який відображає лише погляди авторів, Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в документі.

Проект Erasmus+:	Нові механізми управління на базі партнерства та стандартизації професійної освіти викладачів в Україні
Код проекту:	609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-CBHE-SP
Назва документу:	Управління підготовкою викладачів професійної освіти у країнах ЄС: загальний огляд
Автор(и) (ім'я, прізвище, установа):	Див. відповідні розділи
Учасник(и) (ім'я, прізвище, установа):	
Дата подання:	23.05.2020
Рецензент (и) (ім'я, прізвище, установа):	
Редактор(и) (ім'я, прізвище, установа):	<i>Англомова версія:</i> Томас Дайсінгер, Оксана Мельник, UKON ( ) <i>Україномовна версія:</i> Юлія Ямкруз, SUNPU (переклад), Вікторія Кручек, IVET (змістове редагування), Мартін Вагнер UKON (технічне форматування)
Дата останньої версії:	<i>Англомова версія:</i> 23.05.2020 <i>Україномовна версія:</i> 03.11.2020
Дата редагування та коментарі, відповідальна особа (ім'я, прізвище, установа):	15.07.2020: було внесено зміни до звіту, розділи про підготовку викладачів професійної освіти в Австрії (розділ 4) та Італії (розділ 4) розширено відповідно до коментарів українських партнерів
Версія	V.2
Робочий пакет:	1 Підготовка
Керівник робочого пакету:	P9/IVET
Тип:	Звіт
Формат:	PDF
Дистрибуція:	Регіональна/національна/міжнародна
Анотація:	Звіт містить інформацію про систему управління підготовкою викладачів професійної освіти у трьох європейських країнах - Австрії, Німеччині та Італії (розташовані в алфавітному порядку). Його підготовка передбачена завданнями першого робочого пакету та зумовлена необхідністю кращого розуміння потреб цільових груп в Україні й визначенням найкращих практик навчання.

ЗМІСТ

Вступ	1
Література	4
Підготовка викладачів професійної освіти в Австрії	6
Короткий зміст розділу	6
1 Австрійська система освіти	6
2 Професійна (професійно-технічна) освіта в Австрії	8
3 Підготовка викладачів професійної освіти в Австрії	10
4 Управління підготовкою викладачів професійної освіти в Австрії	15
Література	18
Огляд управління підготовкою викладачів професійної освіти в Німеччині	20
Короткий зміст розділу	20
Скорочення	20
1 Професійна освіта в Німеччині	20
2 Підготовка викладачів професійної освіти	25
3 Роль різних суб'єктів в управлінні підготовкою викладачів професійної освіти	32
Література	34
Професійна освіта та навчання в Італії: огляд управління професійно-технічною освітою та підготовкою викладачів для старшої школи	37
Короткий зміст розділу	37
Скорочення	37
1 Італійська система ПТО	38
2 Управління ПТО в Італії	43
3 Викладачі та тренери: набір та підготовка	45
4 Управління підготовкою викладачів ПТО та роль різних учасників цього процесу	49
Література	52

ВСТУП

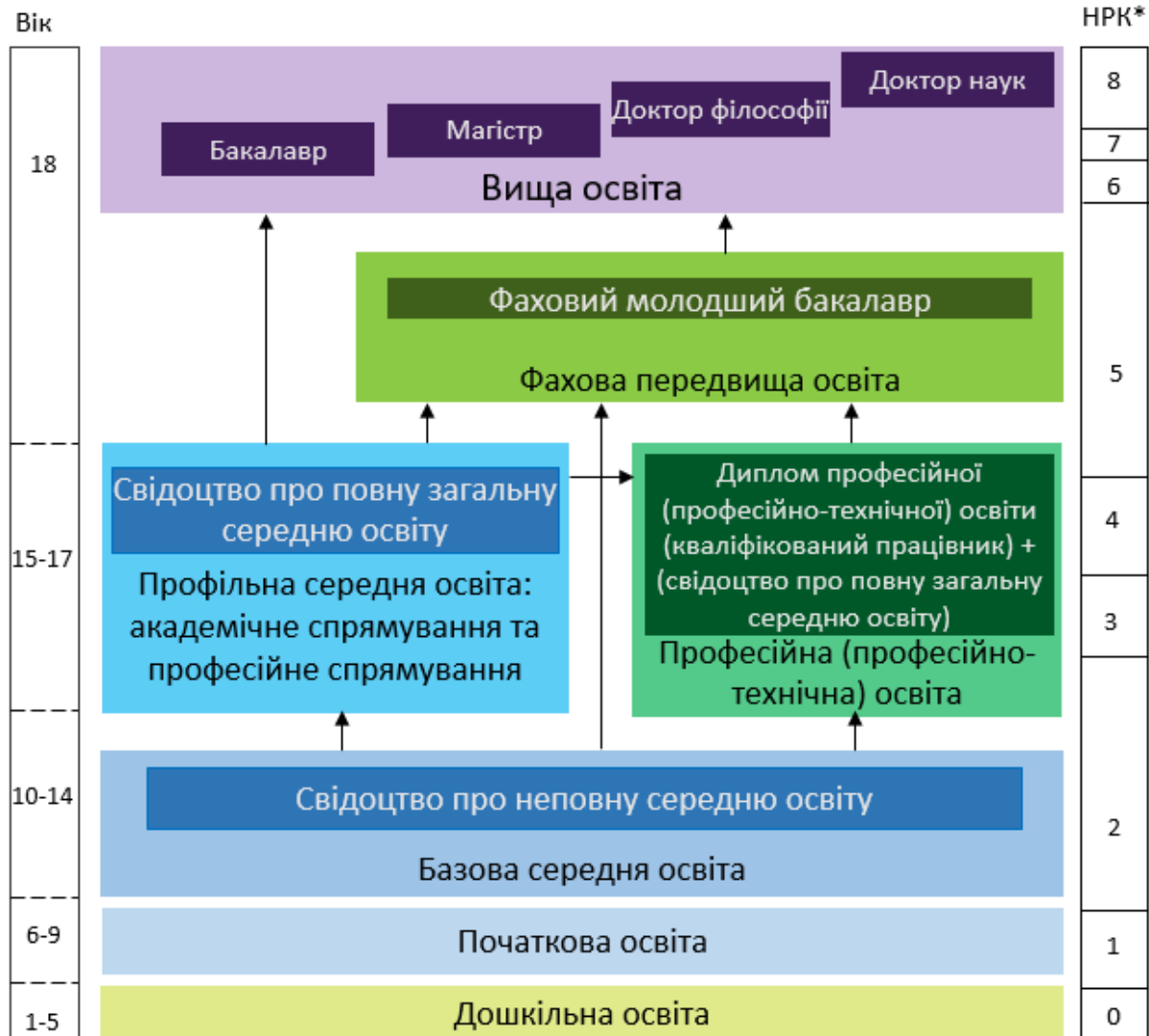
Автор: Оксана Мельник

Система підготовки викладачів професійної освіти складніша, ніж система підготовки педагогів для закладів середньої освіти, що обумовлено особливим місцем професійної освіти у суспільстві - вона належить до економічної, соціальної та культурної сфер. Успішна підготовка викладачів професійної освіти є необхідною умовою ефективного функціонування професійної освіти в країні (*Grollmann, 2008*). А саме це є базисом економічного процвітання (*Cedefop, 2011*) та соціального добробуту молоді в плані безпроблемного переходу від навчання до роботи (*Miguel, 2010*). Тому вдосконалення професійної підготовки викладачів професійної освіти означає покращення системи підготовки кваліфікованих кадрів у країні. Однак до цих пір спостерігається парадокс, який полягає в тому, що іноді система підготовки педагогічних кадрів для професійної освіти та власне система професійної освіти мають між собою досить слабкі інституційні зв'язки, і, отже, спілкування та співпраця між різними суб'єктами та підсистемами відбуваються вкрай рідко, якщо взагалі відбуваються. Така ситуація характеризує, зокрема, українську систему підготовки викладачів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ПТО). Проект Erasmus+ «Нові механізми управління на базі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні» (PAGOSTE) стосується питань управління підготовкою викладачів професійної освіти в Україні та націлений на побудову «моста» між цими двома секторами та подолання існуючого інституційного розриву між ними задля задоволення потреб та виправдання очікувань закладів ПТО щодо підготовки педагогічного персоналу для них, а також для того, щоб майбутні молоді викладачі ПТО відчували себе добре підготовленими до майбутньої професії та мали високий рівень компетентностей, необхідний для роботи у закладах ПТО.

Проект відповідає поточним реформам в українській освіті. З 2014 року розпочато широкомасштабні та важливі реформи. Згідно з Законом України «Про освіту» (2017, ред. 02.04.2020) була змінена базова структура освітньої системи. Перш за все, це вплинуло на середню та професійно-технічну освіту: серед численних змін варто виділити такі, як запровадження нової ланки освіти між професійно-технічною та вищою освітою – фахова передвища освіта; запровадження профілювання на вищому рівні середньої освіти на академічні та професійно-орієнтовані напрями (див. рисунок 1) та впровадження дуальної форми навчання (ст. 9, ст. 10, ст. 12, *Верховна Рада України, Закон України «Про освіту» / 2017*).

Для імплементації змін у професійній освіті уряд розробив Концепцію реалізації державної політики у галузі професійної освіти під назвою «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року. Вищій педагогічній освіті також приділялася особлива увага з

боку уряду, зокрема, в 2018-2019 роках було розроблено стратегічний документ – Концепцію розвитку педагогічної освіти. Ці документи стали імпульсом для розвитку даного Еразмус+ проекту.

*НРК – Національна рамка кваліфікацій від 02.07.2020

Рисунок 1. Система освіти України (власний рисунок за матеріалами Закону України «Про освіту», 2017, ред. 02.04.2020)

Однією з проблем, визначених у Концепції реалізації державної політики у галузі професійно-технічної освіти, є невідповідність змісту та методів навчання реальним потребам сучасного ринку праці, а також потребам окремих людей; іншою проблемою є очевидна девальвація соціального статусу викладачів та вчителів у галузі професійної освіти (Кабінет міністрів України, Концепція реалізації державної політики у професійній (професійно-технічній) освіті “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року / 2019). Така ситуація є результатом взаємодії складних

факторів, у тому числі якості підготовки, яку майбутні викладачі професійної освіти отримують у закладах вищої освіти. Установи професійно-технічної освіти виступають роботодавцями для випускників закладів вищої освіти, які формально мають кваліфікацію викладача ПТО. Однак, поки що немає чіткого зв'язку між цими двома секторами, а, отже, видається актуальною потреба зміцнення цих зв'язків для забезпечення відповідності та якості підготовки студентів закладів вищої освіти для задоволення потреб закладів професійно-технічної освіти.

Під час проведення реформ вивчення систем професійної освіти інших країн та підготовки персоналу для неї відкриває можливості для адаптації та впровадження підходів, принципів та концепцій, які виявилися успішними у відповідних національних або регіональних контекстах. Узагальнення досвіду реформування політики або впровадження реформ (англ. - *policy learning*), таким чином, зосереджується не просто на «перейнятті цих підходів, принципів та концепцій, а на активному залученні національних зацікавлених сторін до розробки власних рішень щодо напрямів дій, заснованих на розумінні того, що не існує готових моделей, а є натомість багатий міжнародний досвід вирішення подібних питань в інших контекстах» (*Grootings & Nielsen, 2009, с. 270*). Тому для міжнародного Еразмус+ проекту PAGOSTE, який спрямований на вдосконалення механізмів управління підготовкою викладачів ПТО з метою покращення її якості та підвищення престижу педагогічної професії, важливо отримати уявлення про систему підготовки таких викладачів у європейських країнах та проаналізувати, яким чином їхній досвід може бути корисним при впровадженні реформ в Україні. Мета цього звіту – надати узагальнені відомості щодо підготовки викладачів ПТО у трьох європейських країнах (Австрія, Німеччина та Італія) з метою вивчення їхнього досвіду у цій галузі. Цінність цього звіту для українських партнерів та представників органів державної влади у сфері політики полягає в тому, що він надає можливості аналізувати, порівнювати позитивний досвід вищезазначених країн з точки зору не лише успішних практик, а й їхній досвід помилок та невдач. Такий аналіз покликаний допомогти визначенню актуальних напрямків вдосконалення системи підготовки викладачів ПТО та розробленню нових стратегій її впровадження в українському контексті.

Звіт має дослідницький характер. Його підготували команди PAGOSTE з Австрії, Німеччини та Італії. Він містить огляди механізмів управління підготовкою викладачів ПТО в трьох країнах. Кожен з них включає короткий опис відповідної системи професійної освіти. Особливо цікавими видаються системи освіти німецькомовних країн, що мають усталену дуальну професійну освіту, яку Україна лише почала пілотно впроваджувати (*Кабінет Міністрів України, Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти / 2018*), та Італії як південноєвропейської країни, яка має так звану «шкільну» систему ПТО (тобто підготовка кваліфікованих робітників здійснюється переважно на базі закладів професійної освіти), яку Україна намагається реформувати.

Отже, підходи до підготовки викладачів ПТО в цих країнах значно відрізняються, що робить такі дослідження ще більш актуальними та цікавими. Другим компонентом є аналіз підготовки викладачів, що проводиться університетами. Як уже зазначалося, навчання відбувається не лише на позитивному досвіді, а й на помилках. Що стосується системи підготовки викладачів ПТО, то, схоже, що в Італії також спостерігається розрив між професійно-технічною освітою та системою підготовки викладачів. Однак цей розрив і, як наслідок, не залучення закладів професійної освіти до підготовки викладачів компенсується співпрацею під час підвищення кваліфікації вже працюючих викладачів ПТО. Кожен огляд закінчується описом кваліфікаційних вимог та професійних профілів різних категорій викладачів професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Cabinet of Ministries of Ukraine. (2018). *Kontseptsiia pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity* (The concept of training specialists in the dual form of education, Trans.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> (Original work published Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти)
- Cabinet of Ministries of Ukraine. (2019). *Kontseptsiya realizatsii derzhavnoi polityky u sferi profesiinoi osvity «Suchasna profesiina osvita» na period do 2027 roku* (Concept for the implementation of state policy in the field of vocational education "Modern vocational education" for the period up to 2027, Trans.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80> (Original work published Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року)
- Cedefop. (2011). *The economic benefits of VET for individuals. Research paper (European Centre for the Development of Vocational Training):* Vol. 11. Publications Office.
- Grollmann, P. (2008). The quality of vocational teachers: Teacher education, institutional roles and professional reality. *European Educational Research Journal*, 7(4), 535–547.
- Grootings, P., & Nielsen, S. (2009). Policy learning. Applying the changing learning paradigm for policy advice on VET reforms in transition countries. In Cedefop (Ed.), *Cedefop Reference series: Vol. 2. Modernising vocational education and training: Fourth report on vocational training research in Europe: background report* (pp. 269–292). https://www.researchgate.net/profile/Ulrich_Teichler/publication/237718096_Through_the_looking-glass_Diversification_and_differentiation_in_vocational_education_and_training_and_higher_education/links/55aacc7508aea3d086827c52.pdf#page=269
- Miguel, S. (2010). *School to work transition, employment attainment and VET. Theories guide for policy makers* (No. 24056). SOCIUS - Research centre in organizational and economic sociology, University of Lisbon.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

https://www.researchgate.net/publication/46446473_School_to_Work_Transition_Employment_Attainment_and_VET_Theories_Guide_for_Policy_Makers

Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). *Zakon Ukrainy "Pro osvitu" vid 05.09.2017. Redaktsia vid 02.04.2020* (Law of Ukraine on Education as of 05.09.2017. Revised on 02.04.2020, Trans.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Original work published Закон України "Про освіту" від 05.09.2017. Редакція від 02.04.2020)

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В АВСТРІЇ

Автори: Ріхард Фортмюллер, Розанна Штайнінгер

КОРОТКИЙ ЗМІСТ РОЗДІЛУ

1. Австрійська система освіти
2. Професійна освіта в Австрії
  - 2.1. Професійні (професійно-технічні) коледжі
  - 2.2. Дуальна освіта
3. Підготовка викладачів професійної освіти
  - 3.1. Освіта викладачів для професійної школи з повною денною формою навчання закладів вищої професійної та середньої професійної освіти з акцентом на бізнес-освіту
  - 3.2. Освіта викладачів для вищої професійної та середньої професійної освіти (освітні заклади з повною денною формою навчання) з акцентом на технічну освіту
  - 3.3. Освіта викладачів для шкіл з неповною денною формою навчання (дуальне навчання)
4. Підготовка викладачів професійної освіти – управління в Австрії

1 АВСТРІЙСЬКА СИСТЕМА ОСВІТИ

Система освіти в Австрії керується федеральним урядом і характеризується безкоштовною шкільною освітою. Основна мета - задоволення інтересів та потреб дітей та їх батьків. Діти віком від трьох і старше років можуть за бажанням батьків відвідувати ясла-садок, який називається «дитячий садок» (нім.- *kindergarten*) і який не є частиною шкільної системи. Коли дітям виповнюється п'ять років, вони повинні відвідувати дитячий садок до обіду. Обов'язкове навчання в школі починається з шести років і триває загалом дев'ять років. Для дітей з особливими освітніми потребами доступні різні спеціальні школи, або ж може застосовуватися інтегрований підхід.

На рисунку 1 подано огляд австрійської системи освіти. Для отримання більш детальної інформації про різні типи шкіл, стандарти та класифікації (наприклад, рівні ISCED) можна відвідати веб-сайт австрійського Міністерства освіти, посилання на який є у списку джерел.

Рисунок 1. Огляд Австрійської системи освіти (власний рисунок на основі Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2014)

Після чотирьох років початкової школи є можливість обрати одну з двох систем: з одного боку, звичайну середню школу та, з іншого боку, академічну середню школу, що надають загальну освіту. На відміну від звичайної середньої школи, яка забезпечує базову загальну освіту, академічні середні школи надають більш поглиблену загальну освіту.

Загалом, перший рік вищої середньої ланки (середній рівень II) є одночасно останнім роком обов'язкової шкільної освіти. Після успішного закінчення 8-го класу учні та їх батьки повинні обрати між професійно-технічним та загальноосвітнім напрямком. Напрямок загальної освіти належить до профілю академічної середньої школи.

Австрійська професійна освіта пропонує два різні варіанти: по-перше, можна відвідувати коледж професійно-технічної освіти повного денного навчання, що є дуже типовим для австрійської системи ПТО. Австрійські програми ПТО включають коледжі вищої професійної освіти та школи середньої професійної освіти. Другий професійний напрямок - це класичне дуальне навчання, яке поєднує заочне навчання та одночасне проходження практики на робочу місці. Дуальну освіту можна обрати після закінчення обов'язкового шкільного навчання. Політехнічні коледжі надають таку можливість закінчити обов'язкове навчання після закінчення середнього рівня I, але не обов'язково обирати саме цей тип освіти перед тим, як починати дуальне навчання. Коледжі середньої професійної освіти та дуальної освіти надають випускникам сертифікат про середню професійну освіту. На відміну від них, коледжі вищої професійної освіти та вищий цикл академічної середньої школи забезпечують студентів загальною кваліфікацією для вступу до університету.

Як показує статистика зайнятості випускників, через три роки після закінчення навчання приблизно 85% випускників академічних загальноосвітніх шкіл є студентами

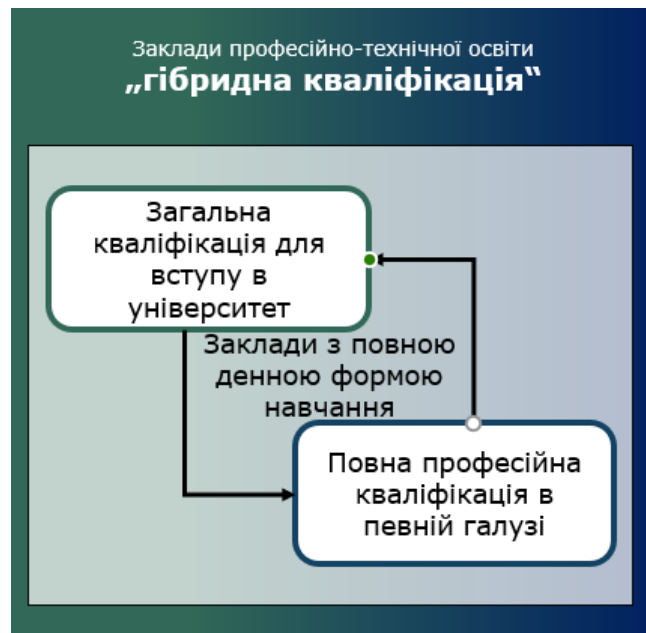
університетів, що, очевидно, є більшою часткою порівняно з коледжами вищої професійної освіти з технічною спрямованістю та акцентом на бізнес-сфері, де через три роки після випуску лише близько 59% та 49% учнів відповідно навчаються в університеті (Європейський центр розвитку професійного навчання, 2018, с. 5).

2 ПРОФЕСІЙНА (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА) ОСВІТА В АВСТРІЇ

В Австрії професійна освіта складається з професійних шкіл / коледжів з повною денною формою навчання та дуальної системи. Обидві форми дозволяють студентам працювати за професією одразу після закінчення навчання. Наступна інформація в розділі не містить опис типів середніх закладів професійної освіти, тому що популярність такого типу закладів постійно зменшується протягом останніх років (особливо як наслідок тенденції академізації середнього рівня II). Більшість учнів зараз обирають коледж вищої освіти або дуальне навчання.

2.1 ПРОФЕСІЙНІ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІ) КОЛЕДЖІ

Навчання у коледжах вищої професійної освіти триває п'ять років, тоді як у коледжах середньої професійної освіти - лише три-чотири роки. Перший тип орієнтований на вищу професійну кваліфікацію з різних спеціалізацій (наприклад, бізнес, туризм, електротехніка), а також загальну освіту, що дозволяє студентам потім вступати до університетів. Інша назва такого навчання – «гібридна кваліфікація» (див. рисунок 2). Для того, щоб відвідувати ці коледжі, необхідно закінчити 8-й клас академічної середньої школи нижчого рівня або звичайної середньої школи.

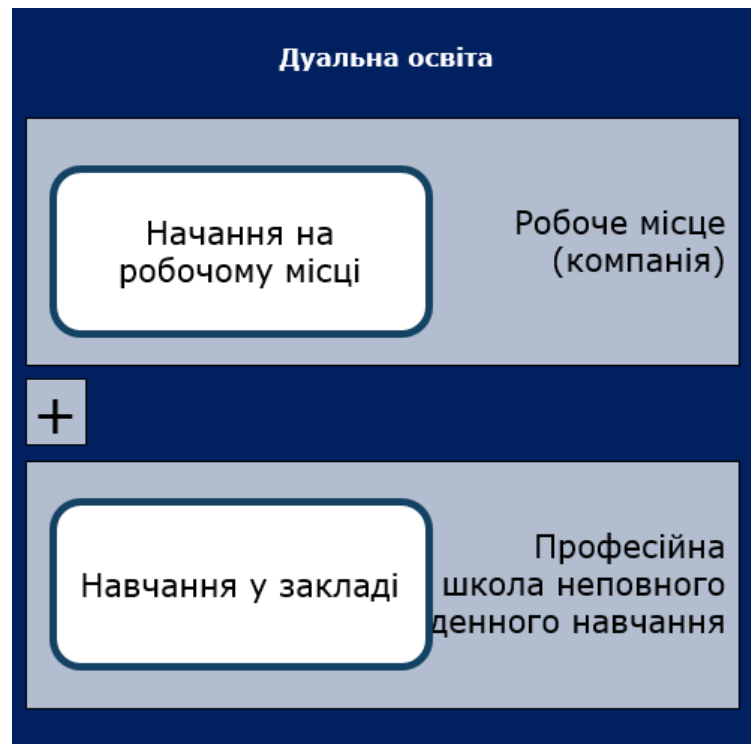

Рисунок 2. Структура «гібридної кваліфікації» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Австрії (Європейський центр розвитку професійної освіти, 2018, с.4)

Найважливішими типами коледжів вищої професійної освіти є федеральні вищі технічні коледжі, середні коледжі ділового адміністрування та середні школи економічних професій із співвідношенням студентства всієї системи ПТО 44%, 26% та 18% відповідно (Fortmüller, Cechovksy & Voraberger, 2018, с. 103) Окрім цих типів існує багато інших коледжів для отримання вищої професійної освіти за різними напрямками діяльності, такими як, наприклад, туризм, мода, художній дизайн, дитяча педагогіка та соціальна педагогіка.

2.2 ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ

Дуальне навчання передбачає проходження практики на робочому місці, а також навчання в закладі професійної освіти (див. рисунок 3).

Рисунок 3. Структура дуальної освіти (Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2014)

Під практикою (стажуванням) розуміють практичну освіту в компанії, що означає «навчання на виробництві». Студент отримує стипендію-компенсацію від компанії і працює приблизно 30–32 години на тиждень. На додаток до цього, студент є за суміщенням учнем закладу професійно освіти – професійної школи, де він або вона може відвідувати курси, які надають теоретичні знання, що необхідні для опанування професії. Таке навчання триває приблизно 8-10 годин на тиждень.

На відміну від коледжів вищої професійної освіти, для проходження дуального навчання спочатку потрібно закінчити всі дев'ять років обов'язкової школи. Як правило, дуальне навчання триває приблизно два-чотири роки. Пропонується близько 200 різних варіантів

професій. В кінці програми дуального навчання необхідно скласти іспит перед професійними експертами (*Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2014*).

3 ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ В АВСТРІЇ

В Австрії є кілька способів здобуття кваліфікації педагога професійної освіти. В даний час в Австрії існують три різні типи викладачів в залежності від предметів, що вони викладають: викладачі загальної освіти, викладачі спеціальних дисциплін (наприклад економічних дисциплін) та викладачі практики.

Вчителі початкових шкіл повинні відвідувати програми підготовки вчителів у спеціальних педагогічних коледжах (орієнтація на педагогічні та дидактичні навички). Вчителі загальноосвітніх дисциплін у старших класах загальноосвітніх шкіл повинні відвідувати програми підготовки вчителів за обраними ними предметами (як правило, двома) в університеті (основна увага приділяється спеціальним знанням). Вчителі середніх шкіл (середній рівень I) мають можливість вибору між навчанням у спеціальних педагогічних коледжах або університетах. Після того, як майбутні вчителі закінчують різні програми підготовки у системі вищої освіти, вони отримують звання бакалавра освіти, що є необхідним для початку викладання своїх предметів в освітніх установах. Для того, щоб претендувати на довгостроковий контракт викладача, випускник бакалавріату повинен пройти магістерську програму протягом перших п'яти років після початку професійної діяльності (*Pädagogische Hochschule Wien, n.d.*).

Однак цей огляд зосереджується, передусім, на підготовці викладачів спеціальних предметів для закладів професійної освіти, особливо з акцентом на економічних та технічних предметах. Загалом існує багато інших закладів вищої професійної освіти та середньої професійної освіти з різними напрямками діяльності, наприклад, туризм, мода, художній дизайн, сільське та лісове господарство, педагогіка дитинства, соціальна педагогіка та багато інших.

На рисунку 4 наведено огляд різних видів освіти викладачів в Австрії. Найбільша різниця існує між професійною підготовкою викладачів спеціальних предметів для закладів професійної освіти з повною денною формою навчання та підготовкою викладачів спеціальних предметів для закладів професійної освіти з неповною денною формою навчання (тобто які знаходяться в системі дуального навчання).

Як зазначалось, розділ присвячено підготовці викладачів для закладів професійної освіти технічного та економічного напрямку, що зумовлено найбільшою чисельністю учнів професійної освіти у цих сферах, тому в подальшому розділ поділений на три підтеми: підготовка викладачів для закладів вищої професійної та середньої професійної освіти з економічним напрямом (акцентом на бізнес освіту) з повним денним навчанням, підготовка викладачів для закладів вищої професійної та середньої професійної освіти

повного денного навчання з технічним напрямком та підготовка викладачів для закладів професійної освіти (професійних шкіл) неповного денного навчання (дуальне навчання)

Зелена лінія вказує на вимоги необхідні для викладання в навчальному закладі

	Заклади вищої професійної та середньої професійної освіти		Професійні школи неповної форми денного навчання (дуальне навчання)
	Заклади з акцентом на бізнес-освіту	Заклади з акцентом на технічну освіту	
Професійно-орієнтовані предмети	1) Ступінь магістра бізнес-освіти (MSc) + 2) Досвід роботи (2 роки)	1) Ступінь магістра в галузі технічних наук (MSc) + 2) Досвід роботи (3 роки) + 3) Бакалавр освіти (Bed) – паралельно з роботою	1) Сертифікована професійна кваліфікація (напр. Meisterprüfung) +/або 2) Досвід роботи (3 роки) + 3) Бакалавр освіти (Bed) – паралельно з роботою
Академічні предмети	Програми освіти викладачів в університетах (Магістр освіти з двома предметами)		

Рисунок 4. Освітні вимоги до різних категорій викладачів (Pädagogische Hochschule Wien (n.d.))

3.1 ОСВІТА ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПОВНОГО ДЕННОГО НАВЧАННЯ З ЕКОНОМІЧНИМ НАПРЯМОМ (АКЦЕНТОМ НА БІЗНЕС-ОСВІТУ)

Для того, щоб мати право здобувати кваліфікацію вчителя закладів середньої професійної та вищої професійної освіти з повною денною формою навчання з економічним напрямом, необхідно спочатку отримати ступінь бакалавра з економіки.

Після цього можна пвтупити до магістратури для здобуття ступеня магістра бізнес-освіти (MSc) в університеті, наприклад, у Віденському університеті бізнесу та економіки.

Навчальний обсяг програми для здобуття ступеня магістра наук (бізнес-освіта) у Віденському університеті бізнесу та економіки складає 150 кредитів ECTS, зокрема:

- 5 кредитів ECTS методи дослідження;
- 20 кредитів ECTS кваліфікаційна магістерська робота;
- 24 кредитів ECTS педагогічна практика;
- 52 кредитів ECTS економічні та дидактичні курси (дидактика);
- 25 кредитів ECTS бізнес-освіта та педагогічні дисципліни (педагогіка);
- 24 кредитів ECTS вибіркові дисципліни.

Рисунок 5. Відсотковий розподіл кредитів ECTS магістратури програми бізнес-освіти (Власний рисунок на основі *Pädagogische Hochschule Wien, n.d.*)

Рисунок 5 демонструє розподіл кредитів ECTS у відсотках.

Педагогічну практику проходять під час навчання в магістратурі на денному відділенні в закладах вищої або середньої професійної освіти економічного спрямування. Метою проходження практики є поєднання здобутих теоретичних знань із практичною роботою вчителя під час щоденних занять у школі. Студенти повинні супроводжувати одного або кількох викладачів протягом семестру в школі, а також провести кілька уроків для учнів ПТО. Результат оцінюється викладачами та науковцями університету. Така практика допоможе майбутнім вчителям побачити на практиці повсякденну роботу вчителя та надасть їм можливість отримати професійні поради від різних викладачів щодо їх майбутньої викладацької кар'єри.

Разом із ступенем бакалавра та магістра останньою вимогою до викладання в закладі професійної освіти є два роки досвіду роботи у відповідній галузі бізнесу. Однак магістерська програма «Бізнес-освіта» надає кваліфікацію не лише з правом викладання в школі, а й з можливістю працевлаштування в багатьох інших професійних галузях, таких як, наприклад, економіка та управління, консультативні професії, менеджмент з персоналу, освіта дорослих тощо (*Pädagogische Hochschule Wien, n.d.*).

Зважаючи на конкретну магістерську програму, освіта для викладачів бізнесу та економіки є дуже особливою і єдиною в галузі професійно-технічної освіти в Австрії, яка готує викладачів таким чітко визначеним способом.

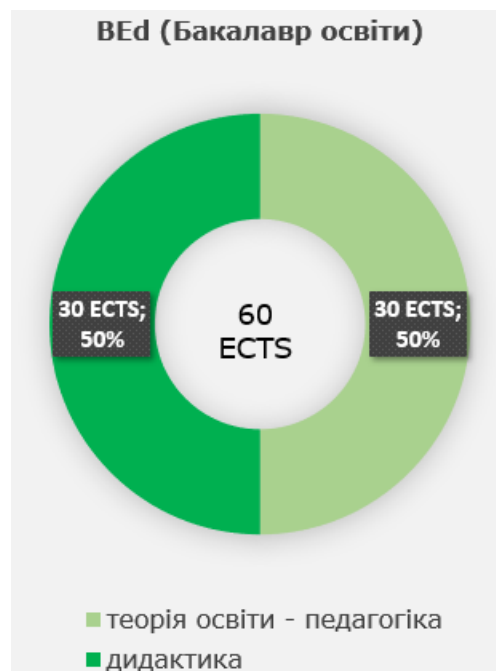
3.2 ОСВІТА ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ (ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ З ПОВНОЮ ДЕННОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ) ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Основною передумовою старту педагогічної кар'єри в закладах вищої професійної та середньої професійної освіти технічного спрямування є наявність диплома магістра у технічній галузі. Разом з цим, ще однією вимогою до кандидата на посаду викадача є трирічний досвід роботи у відповідній галузі економіки. Ці два пункти, поряд з іншими ключовими навиками, дуже важливі для майбутнього викладача, оскільки теоретичних знань було б недостатньо без практичного досвіду, і навпаки.

Коли ці вимоги виконані, дозволяється починати викладання у вищезазначених закладах освіти, але за умови, що паралельно з викладацькою роботою буде розпочато та пройдено курс бакалавра освіти (BEd) в університетському коледжі педагогічної освіти.

Курс розрахований на 60 кредитів ECTS, які складаються з 30 кредитів ECTS освітніх досліджень та педагогіки плюс 30 кредитів ECTS дидактичних курсів (див. рисунок 6).

Рисунок 6. Відсотковий розподіл кредитів ECTS на програмі бакалавра освіти (Власний рисунок на матеріалах *Pädagogische Hochschule Wien, n.d*)

Навантаження також включає виконання дипломної бакалаврської роботи та практичну підготовку. Практична підготовка відбувається протягом усього курсу навчання і має на меті пов'язати теоретичні, навчально-методичні та навчально-практичні елементи. Стажування в різних освітніх закладах допомагає орієнтуватися у професійній галузі, наприклад, під час впровадження методично-дидактичних розробок та при перевірці різних сфер відповідальності викладачів. Результати відбиватимуться на рівні співпраці між викладачами університету та середніх закладів освіти. Практична підготовка не лише підвищує професійну компетентність стажиста, а й є джерелом міцної психосоціальної підтримки на початку педагогічної кар'єри.

Можливість розпочати викладацьку роботу після закінчення магістратури та трьох років досвіду роботи передбачена для осіб, які вперше пройшли навчання за технічною спеціальністю, почали працювати і лише згодом, після закінчення навчання, зрозуміли, що хотіли би стати викладачами. Вони мають змогу навчатись на бакалавраті, що є необхідною умовою для професії вчителя, вже паралельно займаючись педагогічною практикою, якій вони вирішили надалі присвятити своє життя. Ще однією причиною обрання такого способу підготовки викладачів технічних спеціальностей є те, що люди, які з самого початку навчання знали, що хочуть стати викладачами, мають шанс якомога швидше розпочати роботу, про яку давно мріяли.

3.3 ОСВІТА ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ НЕПОВНОЇ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ (ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ)

Перш ніж розпочати педагогічну діяльність у закладах професійної освіти з неповною денною формою навчання, більш відомих як заклади дуальної освіти, необхідно отримати сертифіковану професійну кваліфікацію, на кшталт “Meisterprüfung” (наступний крок після іспиту, що складається перед командою професійних експертів по закінченню дуального навчання). Разом із цим, ще однією обов’язковою вимогою для отримання права викладати, є наявність трирічного досвіду роботи у відповідній галузі бізнесу.

Якщо всі ці вимоги виконані, дозволяється розпочати викладання у вищезазначених закладах, але за умови, що паралельно з викладацькою роботою буде розпочато та успішно завершено навчання на здобуття рівня бакалавру освіти (BEd) в педагогічному університеті.

Навчальне навантаження складає 240 кредитів ECTS, які складаються з

- 120 кредитів ECTS зі спеціальності;
- 60 кредитів ECTS з освіти та педагогіки;
- 60 кредитів ECTS з дидактики (див. рисунок 7).

Рисунок 7. Відсотковий розподіл кредитів ECTS на програмі бакалавра освіти (Власний рисунок на матеріалах Pädagogische Hochschule Wien, n.d)

Курс включає також виконання бакалаврської дипломної роботи та практичну підготовку (додаткову інформацію про практичну підготовку див. вище в кінці розділу 3.2). З попередньої інформації стає очевидним, що бакалаврська програма з підготовки викладачів для дуального навчання складається з більшої кількості кредитів ECTS у порівнянні з освітою викладачів для закладів освіти з повною денною формою навчання технічного спрямування. Це пояснюється тим, що викладачі закладів освіти з повною денною формою навчання, орієнтовані на технічну освіту, вже мають ступінь магістра в галузі техніки і, отже, володіють більш глибокими теоретичними знаннями, які вони повинні передавати своїм учням у школі. Здобувачі, які навчаються за дуальною системою, повинні наздогнати їх, отримавши відповідні теоретичні знання, і тому вони повинні опанувати 120 кредитів ECTS за спеціальними галузевими знаннями. Крім того, викладачі для закладів освіти з повною денною формою навчання з акцентом на технічну освіту також отримують спеціальні дидактичні та освітні знання під час чисельних групових проектів, які їм доводиться виконувати під час навчання. Це є причиною того, що частини навчальних курсів, педагогічні та дидактичні курси містять також більше кредитів ECTS для підготовки викладачів дуальної системи. Цей спосіб навчання допоможе людям, які хочуть стати викладачами і не мають диплому університету, швидше стати викладачами, і не лише після кількох років навчання в університеті, а вже зараз.

4 УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ В АВСТРІЇ

В Австрії в управлінні професійною освітою беруть участь три основні установи.

- Перш за все, **університети та університетські коледжі**, які відповідають за зміст навчання та здійснення професійної освіти викладачів.
- **Міністерство освіти**, яке представляє урядову перспективу і відповідає за розробку навчальних програм відповідно до типу закладу, а також за загальне управління та концепцію освітньої системи (стратегічне планування) відповідно до урядового кабінету та відповідних зацікавлених сторін (промисловість, комерційні палати тощо). Тому Міністерство освіти відповідає за всі питання, що стосуються державної освіти в Австрії (наприклад, загальна та професійна освіта, освіта після закінчення середньої школи та адміністрування педагогічних університетів).
- **Директорат освіти**, який відповідає за оперативне виконання закону про освіту. Це включає впровадження забезпечення якості освіти, нагляд за освітою та контроль, а також виконання законодавства про працю та право представляти працівників державних закладів освіти та інших федеральних службовців у державних освітніх закладах (*Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung, онлайн*).

Університети та університетські коледжі:

У кожному федеральному штаті розташована принаймні одна установа, де можна проходити програму підготовки викладачів для різних типів освітніх закладів та предметів. Як вже зазначалося раніше, існує різниця між підготовкою викладачів для закладів освіти з повною денною формою навчання (без навчання на базі компанії) та закладів освіти з неповною денною формою навчання (у поєднанні з дуальним навчанням). Отже, два різні заклади відповідають за освіту викладачів: університети та спеціальні коледжі для підготовки вчителів (їх також називають «Університетські коледжі освіти викладачів» або німецькою мовою: *Pädagogische Hochschulen – педагогічні коледжі*).

В таблиці 1 представлено перелік відповідальні установи залежно від отриманого здобувачем вченого звання та типу закладу / предмету:

Таблиця 1. Освітні вимоги до різних категорій викладачів ПТО (огляд на матеріалі власних досліджень)

Тип закладу / Предмет		Вчене звання	Відповідальна інституція
Заклади вищої професійної та середньої професійної освіти (з повною денною	Заклади з акцентом на бізнес-освіту	Ступінь магістра «бізнес-освіти» (MSc)	Відділи / інститути бізнес-освіти в чотирьох університетах Австрії (фах+педагогічний та дидактичний зміст)

формою навчання)			(університети у Відні, Лінці у Верхній Австрії, Грац в Стирії, Інсбрук в Тіролі)
	Заклади з акцентом на технічну освіту	Ступінь магістра в технічній галузі (MSc)	Різні університети Австрії (лише з акцентом на спеціальні технічні знання, немає педагогічного змісту)
коледжі професійної освіти (з неповною денною формою навчання) (дуальне навчання)		+ Бакалавр освіти (Bed) – паралельно з роботою	Університетські коледжі освіти вчителів
	Бакалавр освіти (Bed) – паралельно з роботою	(тільки педагогіка та дидактика)	

Для того, щоб стати викладачем з економічних та бізнес-предметів в закладі вищої професійної та середньої професійної освіти з повною денною формою навчання, необхідно здобути ступінь магістра в одній з чотирьох навчальних програм австрійських університетів. Перелік університетів, які пропонують освітні програми на здобуття ступеня магістра з бізнес-освіти, наведено в таблиці нижче:

Таблиця 2. Австрійські університети, які надають ступінь магістра бізнес-освіти (огляд на основі власних досліджень)

Університет	Відповідальний департамент / інститут
Відень: Віденський університет Економіки і бізнесу (WU Wien)	Інститут бізнес-освіти https://www.wu.ac.at/wipaed
Лінц: Університет Йоханна Кеплера, Лінц	Відділ економіки та професійної педагогіки http://wipaed.jku.at/studium/
Граз: Університет Грацу	Інститут бізнес-освіти https://wirtschaftspaedagogik.uni-graz.at/de/
Інсбрук: Університет Інсбруку	Інститут бізнес-освіти https://www.uibk.ac.at/iol/wipaed/

Університети та університетські коледжі педагогічної освіти є незалежними та вільними у процесі прийняття рішень, що стосуються змісту різних курсів та програм підготовки викладачів. Уряд (Міністерство освіти) країни не має прямих повноважень видавати директиви. Тим не менш, звичайною практикою є те, що Міністерство освіти та університети регулярно консультуються між собою, щоб розробити такі освітні програми, які користуватимуться попитом на ринку та працюватимуть відповідно до сучасних змін

у системі освіти. Тісна співпраця між зацікавленими сторонами дуже поширена в Австрії. Однак міністерство не має офіційних повноважень щодо укладання програм підготовки викладачів професійної освіти.

Міністерство освіти та Директорат освіти:

Уряд, відповідно Міністерство освіти, відповідає за авчальні програми різних типів закладів професійної освіти. Звичайно, університети та спеціальні педагогічні коледжі будують свій навчальний зміст, орієнтуючись на ці навчальні програми, оскільки майбутнім викладачам доведеться колись викладати цей зміст. Отже, можна зробити висновок, що уряд вказує напрямки і дає вказівки щодо навчальних курсів та змісту навчання, які носять рекомендаційний характер. У різних типах закладів професійної освіти уряд, відповідно Міністерство освіти, навпаки має право вносити зміни або приймати важливі рішення, які стосуються викладачів, директорів, учнів та навчального змісту.

Директорат освіти, адміністративний орган уряду, допомагає Міністерству освіти виконувати оперативні роботи в різних навчальних закладах різних земель Австрії. Тому існує дев'ять різних директоратів (по одному для кожної федеральної землі).

Отже, можна резюмувати, що університети та університетські коледжі педагогічної освіти не залежать від Міністерства освіти щодо розробки навчальних програм для викладачів та вільно приймають рішення щодо змісту навчання за різними програмами підготовки викладачів, хоча зазвичай існує тісна співпраця між зацікавленими сторонами.

ЛІТЕРАТУРА

Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung (2014). *The Austrian Education System*. Retrieved on March 21, 2020 from <https://www.bildungssystem.at/en/>

Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung (2020). *Bildungssdirektionen*. Retrieved on July 11, 2020 from <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/zrp/bilref/bdir.html>

CEDEFOP - European Centre for the Development of Vocational Training (2018). *Spotlight on VET Austria*. Retrieved May 11, 2020 from https://www.cedefop.europa.eu/files/8127_en.pdf

Fortmüller, R., Cechovksy, N., & Voraberger, M. (2018). Business teacher education in Austria. In Th. Deissinger & V. Braun (Eds.), *Improving teacher education for applied learning in the field of VET* (pp. 101–126). Waxmann: Münster.

Pädagogische Hochschule Wien (n.d.). *Studienangebot Sekundarstufe Berufsbildung – Berufsbegleitende Studien*. Retrieved on March 21, 2020 from

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

https://www.phwien.ac.at/studienangebot/sekundarstufe-berufsbildung-quereinsteiger-innen-informationen-fuer-studieninteressierte#bac_datg

ОГЛЯД УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

Автор: Томас Дайсінгер

КОРОТКИЙ ЗМІСТ РОЗДІЛУ

1. Професійна освіта в Німеччині
  - 1.1. Дуальна система
  - 1.2. Система освіти на базі закладів освіти
2. Підготовка викладачів професійної освіти
  - 2.1. Засади
  - 2.2. Структура
3. Роль різних суб'єктів в управлінні підготовкою викладачів професійної освіти
  - 3.1. Держава та федеральні землі
  - 3.2. Університети та заклади вищої освіти
  - 3.3. Заклади професійної освіти
  - 3.4. Державні коледжі для підвищення кваліфікації викладачів та вчителів (так звані *Семінари*)

СКОРОЧЕННЯ

ВО – вища освіта

ЗВО – заклади вищої освіти

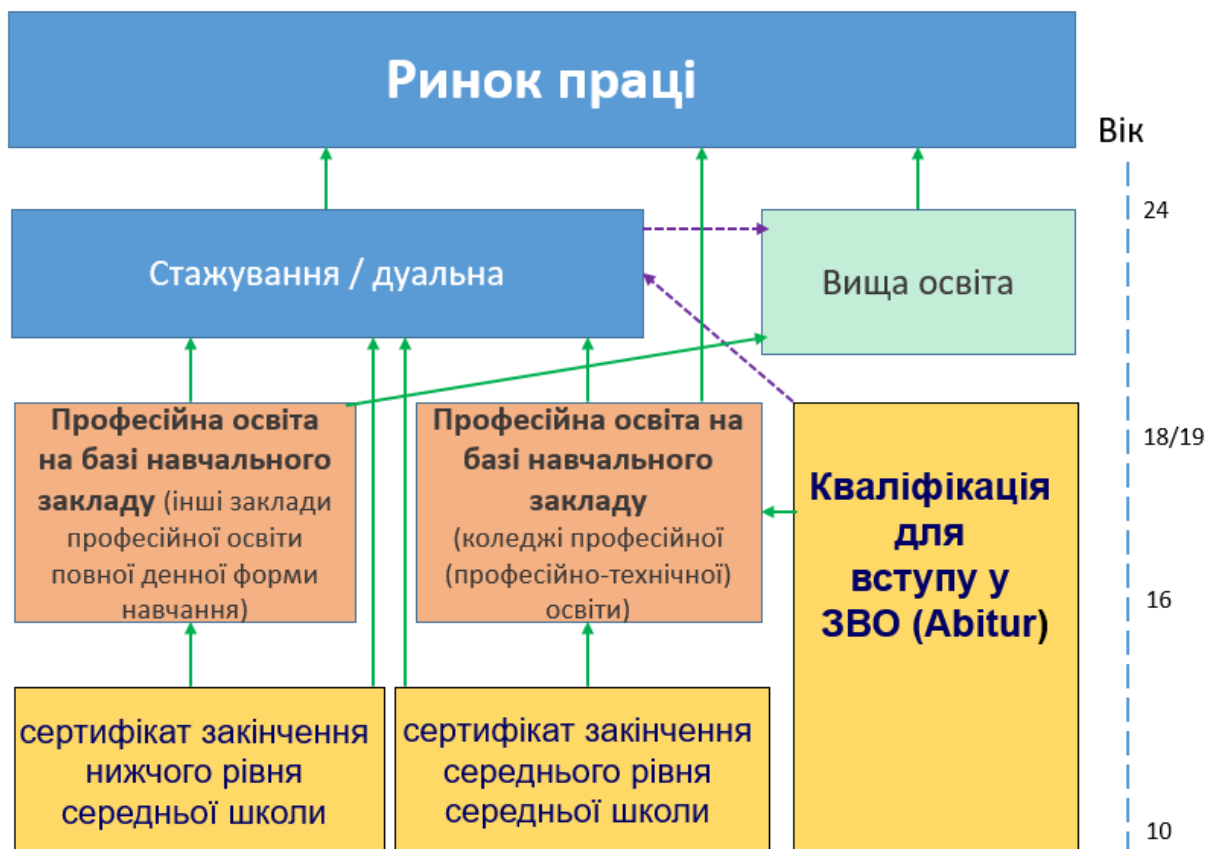
КМК – Постійна конференція міністрів освіти і культури

ПО – професійна освіта

1 ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В НІМЕЧЧИНІ

На відміну від інших країн, професійна підготовка викладачів та професійні вимоги до майбутніх викладачів у Німеччині є більш інституціоналізованими, водночас складнішими, ніж у багатьох інших системах, зокрема, серед обов'язкових вимог наступні: відповідний ступінь магістра, принаймні один рік відповідного практичного досвіду у предметній спеціалізації, щонайменше 18 місяців практичного навчання – тобто, загалом, це означає, що підготовка акредитованого викладача для закладів професійної освіти триває 7,5 років. Забезпечення такої підготовки здійснюється завдяки чіткому розподілу функцій та координуванню між різними суб'єктами. Частково це також зумовлено складністю німецької системи професійної освіти (ПО), що складається з підсистем із закладів як повного, так і неповного денного навчання, робота в яких є кар'єрною метою майбутніх викладачів ПО.

Система професійної освіти в Німеччині відома, насамперед, своїм дуальним навчанням. Однак структура німецької ПО є складнішою та реалізується в різних підсистемах (див. рисунок 1), які ефективно забезпечують сектор зайнятості кваліфікованими працівниками. Окрім дуального навчання, існує друга підсистема - мережа закладів професійної освіти повної денної форми навчання з різними функціями, які забезпечують професійну освіту на базі закладу («шкільну» професійну освіту).

Рисунок 1. Німецька система освіти (власний рисунок на матеріалах Deissinger, 2019, с. 150)

Наступні підрозділи містять опис різних форм професійної освіти в Німеччині та окреслюють їх ключові особливості.

1.1 ДУАЛЬНА СИСТЕМА

Дуальна система в Німеччині бере своє коріння ще з класичної моделі учнівства, яка практикувалася в більшості європейських країн до Промислової революції. На відміну від інших європейських країн, специфічна культура навчання в системі учнівства в Німеччині не була втрачена під час індустріалізації і заклала основу для сучасної дуальної системи (Deißinger, 2008; Greinert, 2002). Зараз вона є інституціональним способом розв'язання проблеми формування кваліфікації та соціалізації молодих людей у країні, які не хочуть або не можуть отримати вищу освіту.

Основна функція дуальної системи полягає у наданні первинної (на противагу до можливої подальшої перекваліфікації) підготовки випускникам шкіл за певним спектром заявлених професій або визнаних курсів підготовки (нім. - *Ausbildungsberufe*) за участі двох сторін навчання: компанії, що навчає (нім. - *Ausbildungsbetrieb*) та професійної школи неповного денного навчання (нім. - *Berufsschule*), яку необхідно обов'язково відвідувати всім молодим людям, яким не виповнилось 18 років та які не є здобувачами вищої освіти або учнями професійних шкіл та коледжів з повною денною формою навчання, охоплюючи таким чином практично всіх, хто розпочав дуальне навчання. Навчання може тривати неповний робочий день протягом тижня або шляхом опанування певних блоків матеріалу. Обов'язкове навчання у професійній школі з неповною денною формою навчання передбачене як на рівні федеральних земель різними законами та підзаконними актами про освіту, так і опосередковано регламентовано Законом про професійне навчання (нім. - *Berufsbildungsgesetz*) на рівні федерації, який визначає обов'язки обох сторін, що не регулюються контрактом на навчання. Що стосується робочого часу та умов праці, то Закон про захист зайнятості молоді (нім. - *Jugendarbeitsschutzgesetz*) зобов'язує роботодавців дозволяти молодим людям відвідувати професійну школу у звичайний робочий час. Ці дві сторони освітнього процесу відповідають двом юридичним обов'язкам, обумовленим німецькою федеральною політичною системою (*Deissinger, 2010, с. 449*).

У рамках дуальної системи роль держави чітко визначена і поширюється на обидва «місця навчання». Шістнадцять державних законів про освіту (нім. - *Schulgesetze*) визначають, серед іншого, рамки навчальних програм та їхні обов'язкові компоненти. Федеральні землі розробляють навчальні програми з професійних та загальних предметів для кожної окремої професії. Так звані «навчальні розпорядження» (нім. - *Ausbildungsordnungen*), які лежать в основі цих навчальних планів, окреслюють дидактичну програму навчання на робочому місці, якої повинні дотримуватися компанії, хоча їхня гнучкість надає можливість врахування різних технологій та організаційних факторів (*Deissinger, 2015, с. 562*).

Хоч дуальний інституціональний принцип, безумовно, є основною відмінною рисою, робочі принципи дуальної системи Німеччини також охоплюють принаймні ще три аспекти, що роблять її особливим видом дуальної системи (*Deissinger, 2010, с. 450; Deissinger & Gonon, 2016*):

- Дуальна система - це добре зрозумілий і соціально прийнятний шлях до працевлаштування, оскільки вона відповідає традиційному зразку формування навичок, що бере початок ще з такої середньовічної форми навчання, як учнівство. Це означає, що навчання проводиться на робочому місці і має переважно практичний характер, а досвід роботи протягом періоду навчання розглядається як важливий вид діяльності у межах цього виду ПО. Це також

передбачає розуміння того, що система працює відповідно до кваліфікаційних вимог, визначених певним робочим місцем, оскільки вона не зорієнтована виключно на виконання якихось завдань, а на певну професію загалом.

- Хоча традиційна за своєю суттю, і разом з тим сучасна німецька дуальна система також передбачає залучення держави з огляду на характер та якість професійних стандартів, а також на правові умови, що лежать в основі здійснення учнівства. Німецька культура підготовки заснована на розумінні того, що учнівство повинно базуватися на педагогічному підґрунті, що відрізняє його від звичайної роботи на підприємстві.
- Оскільки уряд встановлює стандарти якості професійного навчання на робочому місці лише формально, інші соціальні групи мають великий вплив на дуальну систему. Це означає, що державні, приватні та напівприватні установи використовують давно напрацьовані способи співпраці в рамках системи, і що роботодавці та профспілки зазвичай беруть на себе ініціативу щодо правил підготовки кадрів та їх перегляду або модернізації.

1.2 СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Дуальна система залишається основним способом здобуття професійної кваліфікації і кількість її здобувачів перевищує кількість здобувачів професійної освіти, які навчаються у професійних школах з повною денною формою навчання (див. таблицю 1). Однак, останнім часом академізація надала нового значення професійній освіті на базі таких шкіл, збільшивши кількість їхніх учнів. У деяких федеральних землях (наприклад, Баден-Вюртемберг) кількість учнів професійних шкіл з повною денною формою навчання перевищила кількість учнів, які навчаються за дуальною системою.

Таблиця 1. Деякі порівняльні показники німецької ПО у 2017/18 (Destatis. Statistisches Bundesamt, 2019)

	Німеччина	Баден-Вюртемберг
Кількість здобувачів у дуальній системі	1.411.218	191.266
Кількість учнів середніх закладів професійної освіти повної денної форми навчання (не включаючи професійні школи неповного денного навчання, що налажать до дуальної системи)	1.079.244	220.114

Заклади професійної освіти з повною денною формою навчання виконують різні функції. Вони відкриті для випускників шкіл, які з різних причин не знайшли своє місце в дуальній системі. По-перше, вони виконують функцію соціальної підготовки (здебільшого від одного до двох років), що означає надання можливості молодим людям навчатись за дуальною формою, покращуючи свої позиції на ринку праці при пошуці компанії, де

проходитиме навчання. По-друге, вони забезпечують подальшу освіту (здебільшого два-три роки), що допомагає молодим людям досягти вищого освітньо-кваліфікаційного рівня (включаючи, наприклад, сертифікат про повну загальну середню освіту (нім. – *Abitur*), що дає право вступу в заклад вищої освіти). Кількість студентів, які прагнуть отримати вищу освіту, зростає і деякі типи професійних шкіл з повною денною формою навчання (наприклад, професійні коледжі) також пропонують окрім професійної кваліфікації сертифікат повної середньої освіти (гібридна кваліфікація). По-третє, заклади професійної освіти з повною денною формою навчання пропонують також професійне навчання (здебільшого два-три роки), що означає, що молоді люди здобувають професійну кваліфікацію поза дуальною системою. З точки зору професійної підготовки, професійне навчання на базі закладів освіти вважається складним, оскільки професійні коледжі повної денної форми навчання можуть пропонувати курси, що дають змогу отримати кваліфікацію в сфері дії Закону про професійне навчання або кваліфікацію, яка цим законом не регулюється, а регулюється федеральними законами та підзаконними актами про освіту, наприклад, певні професії у галузі охорони здоров'я (наприклад, асистент/-ка доглядальника/-ниці). Однак, більшість шкіл професійної освіти з повною денною формою навчання (це, як правило, тип шкіл відомий як *Berufsfachschulen*) залучають широкий спектр учнів з дуже різноманітними прагненнями та професійними й освітніми намірами (*Deissinger, 2004, с. 82*).

Різні інституційні підтипи ПО в Німеччині численні та різняться від однієї федеральної землі до іншої. Це пояснюється тим, що більшість професій, які можна здобути на базі закладу професійної освіти з повною денною формою навчання, визначаються федеральними землями завдяки їхній автономії у питаннях освіти та культури. Однак деякі з цих установ підпорядковуються федеральному законодавству, наприклад, більшість так званих «професій охорони здоров'я» (наприклад, медсестра).

Зважаючи на вищезазначене, можемо вказати на характерне *функціональне розмаїття професійної освіти на базі закладів освіти* або так званої «шкільної» професійної освіти (*Deißinger, 2019; Seeber & Michaelis, 2015*). У більш поглибленій перспективі можна виділити шість підтипів закладів / курсів професійної освіти у Німеччині (лише перший із них належить до системи дуального навчання):

- I. Професійні школи з неповною денною формою навчання (див. розділ 1.1), які надають теоретичні знання та пропонують загальну освіту для студентів, що здобувають професію в дуальній системі (нім. - *Berufsschulen*).
- II. Школи з повною денною формою навчання, які готують молодь за так званими «шкільними професіями», переважно «професіями помічників», що регулюються на федеральному рівні нормативними актами та законами федеральної землі (нім. - *Berufsfachschulen, Berufskollegs*). На такі типи закладів «шкільної професійної освіти» припадає 6,7% вступників в Німеччині або 16,9% відповідно,

включаючи тих, які навчаються в закладах повного денного навчання, що надають гібридну кваліфікацію (*Bundesinstitut für Berufsbildung*, 2017, с. 197)

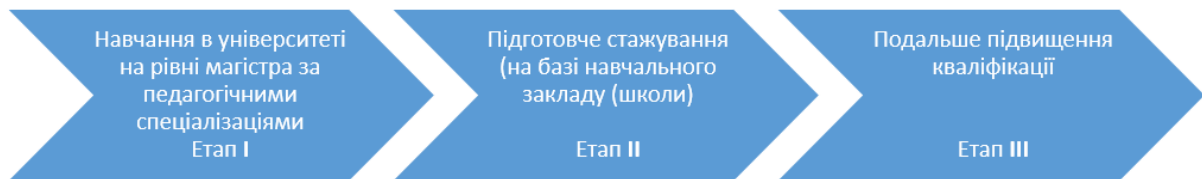
- III. Школи з повною денною формою навчання, які забезпечують формування навичок молоді для так званих «шкільних професій» на основі Закону про професійне навчання, тобто опанування таких професій відбувається в стінах навчального закладу і регулюється законом на рівні федерації (нім. - *Berufsfachschulen*) - на такі типи закладів припадає лише 2,1% вступаючих в заклади професійної освіти в Німеччині (*там само*)
- IV. Формальне навчання на базі закладу освіти, що надає загально визнану кваліфікацію в галузі охорони здоров'я та соціальних служб (медсестри в лікарнях, медсестри для людей похилого віку, фізіотерапевти) (нім. - *Schulen des Gesundheitswesens*) - це найширша категорія підготовки на базі закладу освіти, на яку припадає 81% учнів ПО (*там само*)
- V. Денні курси в рамках «перехідної системи» (в основному спрямовані на професійну підготовку та / або поєднання загальної освіти та стажування) (нім. - *Berufsvorbereitungsjahr* та подібні курси)

У 2016 році майже 300 000 молодих людей змушені були пройти «заходи» в перехідній системі. Деякі з цих заходів традиційно пропонуються професійно-технічними школами, такі як наприклад перший рік курсів у *Berufsfachschulen* (дає неповну робітничу кваліфікацію) або Рік професійної підготовки (*BMBF*, 2017, с. 45). З іншого боку, в країні є установи, які надають освітню кваліфікацію (стандарт нижчої середньої школи, стандарт середньої школи, кваліфікація вступу до університету прикладних наук, загальна кваліфікація до вступу до університету, наприклад, у *Wirtschaftsgymnasien* (нім.)). Очевидно, що для викладачів ПО певним викликом є як неоднорідність студентів, так і курсів, що є набагато більш складнішими, ніж у системі загальної освіти. З точки зору покращення кваліфікації, набутих у навчальних закладах професійної освіти, професійні школи в Німеччині також є свого роду «запасним планом», який пом'якшує типові наслідки високоселективної системи загальної середньої освіти, надаючи навчальне місце тим, хто не зміг з якихось причин далі навчатись в школі чи гімназії (*Pietsch & Stubbe*, 2007). Завдяки цій функції професійні школи / курси також відповідають академічним прагненням молодих людей далі вчитись на вищих рівнях освіти, хоча вони також забезпечують можливість далі вчитись і в дуальній системі.

2 ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У Німеччині викладачі ПО повинні бути *спеціалістами* у своїй робітничій галузі та *фахівцями в галузі освіти / педагогами*. Крім того, вони повинні мати практичний досвід та вміння вирішувати реальні проблеми, з якими їх учні можуть зіткнутися у майбутньому

у своїй професійній діяльності (Deissinger, Braun, & Melnyk, 2018). Тому їхні професійні компетентності різноманітні і набуваються в ході триетапної підготовки (див. рисунок 2).

Рисунок 2. Три етапи підготовки викладачів у Німеччині (Frommberger & Lange, 2018, с. 11)

Іншою ключовою ознакою професійної підготовки викладачів у Німеччині є полівалентність, що означає, що випускники університетських програм підготовки викладачів ПО повинні мати достатні знання, уміння та навички для того, щоб бути конкурентоспроможними спеціалістами на ринку праці, а не лише в системі професійної освіти (Tramm, 2001). У наступних підрозділах описуються нормативні акти, які загалом визначають професійну підготовку викладачів ПО в Німеччині, та розглядаються її структурні питання.

2.1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Правовими нормами, які визначають професійну освіту викладачів у Німеччині, є Рамкова угода для викладачів ПТО (нім. - *Rahmenvereinbarung über die Ausbildung und Prüfung für ein Lehramt der Sekundarstufe II (berufliche Fächer) oder für die beruflichen Schulen (Lehramtstyp 5)*), де описуються освітні та кваліфікаційні вимоги до викладачів ПО, та Стандарти для підготовки викладачів в галузі освіти (нім. - *Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften*), які окреслюють необхідні педагогічні компетентності викладачів (Frommberger & Lange, 2018).

Згідно з Рамковою угодою, підготовка викладачів професійної освіти може здійснюватися у закладах вищої освіти (як правило, університетах), які надають наукові знання, а також можливість проходження професійної практики, внаслідок чого студент набуде професійних та педагогічних компетентностей. Період навчання становить не менше шести семестрів за програмою бакалаврату та не менше двох семестрів за програмою магістратури. Включаючи практику у закладах освіти, це складає загалом 10 семестрів, що дорівнює навчальному навантаженню у 300 кредитів ECTS. Обов'язковою є наявність принаймні 12 місяців досвіду роботи у відповідній галузі (*Rahmenvereinbarung über die Ausbildung und Prüfung für ein Lehramt der Sekundarstufe II (berufliche Fächer) oder for die beruflichen Schulen (Lehramtstyp 5)*, 1995).

Навчальна програма у закладах вищої освіти включає в себе:

- освітні дисципліни, орієнтовані на професійну освіту або економічну освіту, спеціалізовану дидактику з предмета спеціальності та другого предмету викладання, а також шкільних практичних занять, що становить 90 ECTS;

- дисципліни професійної спеціалізації (перший предмет), а також дисципліни другого предмету викладання загальним обсягом 180 кредитів ECTS;
- бакалаврські та магістерські роботи, що охоплюють 30 кредитів ECTS. Федеральні землі можуть відхилитися від цієї норми на 10 або менше кредитів, але загальна кількість повинна бути 300 ECTS.

Навчання закінчується отриманням ступеня магістра або складанням першого державного іспиту, або, у випадку університетів у федеральній землі Баден-Вюртемберг, отриманням ступеня магістра з бізнес або технічної освіти.

Тривалість другого етапу – підготовчого стажування становить щонайменше 12 і максимум 24 місяці, незалежно від професійної спеціалізації. Практичний досвід роботи в школі та схожі предмети можуть бути зараховані до обсягу підготовчого стажування, яке завершується складанням [другого] державного іспиту для тих, хто хоче стати викладачем в закладах професійної освіти. Після складання [другого] державного іспиту підготовка викладача формально завершується. Завданням підготовчого стажування є забезпечення практичної підготовки у навчальних закладах на основі наукової підготовки, здобутої у закладах вищої освіти (університетах).

Третій етап займає особливе місце в німецькій освітній системі. Підвищення кваліфікації має на меті забезпечити постійний розвиток професійних навичок викладачів та підвищення кваліфікації кадрів у професійній та педагогічній галузях відповідно до сучасного рівня науки та техніки, а також відповідно до умов роботи в компаніях (*Rahmenvereinbarung über die Ausbildung und Prüfung für ein Lehramt der Sekundarstufe II (berufliche Fächer) oder für die beruflichen Schulen (Lehramtstyp 5)*, 1995).

З метою забезпечення високої якості викладання в системі ПО та уникнення надзвичайної неоднорідності, зумовленої автономією федеральних земель, Постійна конференція міністрів освіти і культури (КМК) у 2004 р. видала Стандарти для викладачів у галузі освітніх наук (перегляд станом на 16.05.2019), де визначено та описано основні компетентності викладачів. Вони визначають головні критерії для навчання та підготовки та детально описують, які компетентності мають бути сформовані протягом перших двох етапів підготовки викладачів закладаів професійної освіти. Разом із вимогами до предметних наук та предметної дидактики стандарти освітніх наук мають вирішальне значення для акредитації та оцінки програм підготовки викладачів.

Компетентності об'єднані в чотири категорії:

- категорія «викладання» робить акцент на наукових, сучасних та відповідних предметних знаннях;
- категорія «виховання» передбачає здібності сприяти особистісному розвитку учнів;
- категорія «оцінка» означає здатність об'єктивно оцінювати знання учнів;

- категорія «інновації» означає фокусування на постійному подальшому розвитку компетентності щодо соціального, культурного та технологічного розвитку (*Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften, 2004*).

Стандарти детально описують професійні компетентності *педагога*, хоча компетентності *експерта* мають однаково важливе значення. Спеціальні знання з предметів, що викладаються (*експерт*), чітко зазначені в першій категорії компетентностей і стосуються університетських навчальних програм з суміжних дисциплін, таких, наприклад, як ділове адміністрування, які також є основою програм підготовки викладачів. Однак, окрім формальних знань, викладачі ПО також повинні володіти досвідом професійної діяльності, яку їхні учні виконуватимуть в майбутньому. Навички у професійних галузях відповідних професій та глибоке розуміння процесів професійного навчання є суттєвими рисами професійних знань викладачів закладів професійної освіти, особливо тих, хто працює в закладах з повною денною формою навчання, де учні не мають можливості проходження такої тривалої практики на базі компанії, як учні в дуальній системі (*Deissinger, Braun, & Melnyk, 2018, с. 41*). Набуття професійних знань та навичок забезпечується, по-перше, спеціалізованими курсами (предметні курси обсягом до 180 ECTS), по-друге, практикою, передбаченою університетськими програмами, і, по-третє, обов'язковим досвідом роботи (стажуванням), що включає щонайменше 12 місяців, як це передбачено Рамковою угодою. Більшість викладачів-студентів у Німеччині мають професійну кваліфікацію у своїй галузі (*Grollmann, 2008*), тому вони починають свій перший етап підготовки, вже отримавши відповідний професійний досвід, наприклад, через навчання в дуальній системі або програму навчання дуального університету (*Deissinger, 2005*).

2.2 СТРУКТУРА

В контексті реалізації Болонської декларації в німецькій системі вищої освіти наразі можна виділити три моделі професійної підготовки викладачів:

- послідовна модель, яка інтегрує дисципліни з основного предмета викладання, дисципліни для другого предмету викладання та професійної освіти / дидактики на обох освітніх рівнях (рівні бакалавра та магістра);
- модель доповнення, у якій дисципліни професійної освіти / дидактики та курс з другого предмету вводяться лише на рівні магістра;
- змішана модель, яка містить дисципліни з предметів викладання і модуль професійної освіти та дидактики, доступний також студентам інших кафедр, на рівні бакалавра. На магістерському рівні студенти поглиблюють знання з усіх трьох блоків (з основного предмета викладання, другого предмету викладання та професійної освіти і дидактики).

Домінуючою моделлю є «послідовна модель», яка зберігла деякі особливості колишньої навчальної програми підготовки викладачів ПО до початку Болонського процесу (*Barabasch & Watt-Malcolm, 2013; Bünning & Shilela, 2006, с. 15*). Перевага двоциклових освітніх програм для викладачів полягає в тому, що студенти можуть відмовитись від намірів будувати педагогічну кар'єру та обрати інші доступні варіанти здобуття ступеня магістра за своєю спеціалізацією (*Barabasch & Watt-Malcolm, 2013, с. 161*).

Навчальні програми підготовки викладачів професійної освіти зазвичай поєднують наукові та прикладні курси, які переплітаються тематично та хронологічно, що дає змогу випускникам отримати всебічну освіту та стати кваліфікованими *фахівцями* у своїх галузях та здобути теоретичні та базові практичні компетентності педагога. Курси, спрямовані на профілізацію в предметній галузі, містять наукові елементи та охоплюють більшу частину кредитів ECTS (180). Дисципліни психолого-педагогічного циклу включають педагогіку та дидактику загалом, а також методика викладання конкретного предмета (предметів). Для того, щоб створити навчальне підґрунтя, яке сприяє поєднанню теорії та практики як для фахівця, так і для педагога, теоретичні дисципліни та практичне стажування у закладах професійної освіти та компаніях є обов'язковими компонентами навчальної програми (*Deissinger, Braun & Melnyk, 2018, с. 43*). Зміст навчання може різнитися не тільки в різних федеральних землях, але й у різних університетах. Це може призвести до проблем із визнанням кваліфікації викладача в інших федеральних землях. Розподіл курсів у межах типової програми підготовки викладачів професійної освіти представлений у таблиці 2.

Таблиця 2. Розподіл обсягів курсів у межах типової програми підготовки викладачів професійної освіти (власний рисунок на матеріалах (*Fasshauer, 2010, с. 240–241*))

Блок курсів	Частка у %
Професійна спеціалізація (основний та другий предмет викладання)	54-66
Дидактика	6-13
Педагогіка / Теорія освіти	13-18
Дисципліни практичної підготовки на базі закладу освіти	5-7
Диплом	8-13
Загалом (300 ECTS)	100

Однією з основних змін, що прийшли з Болонським процесом, стало запровадження модульного підходу до організації навчання, який уможливорює гнучкість та наскрізність програм. Хоча більшість університетів прийняли послідовну модель, яка структурує послідовність блоків дисциплін та курсів відповідно до логіки університетської програми для викладачів професійно-технічних закладів освіти, та все ж варіації з точки зору організації навчання, його хронологічного порядку та змісту освіти на рівнях бакалавра

та магістра можуть скласти до дванадцяти відсоткових пунктів від загальної кількості кредитів ECTS у різних університетах (див. таблицю 2).

Як бакалаврська, так і магістерська програми включають кілька практик. Стажування на робочому місці продовж принаймні 6 тижнів (8 кредитів) вже може бути частиною бакалаврської навчальної програми (наприклад, у випадку університету Констанца для рівня бакалавра за спеціалізацією бізнес-освіти). Таке стажування надає можливість для застосування знань, отриманих в університеті, для здобуття нових практичних знань з відповідних предметів, для набуття професійного досвіду, а також для поглиблення та розширення компетентностей (*Deissinger, Braun & Melnyk, 2018, с. 47*). Таким чином, воно в першу чергу слугує для зв'язку теорії та практики, але також надає можливість набуття нових фахових знань. Практика в закладах освіти може приймати різні форми. Деякі федеральні землі запровадили практичний семестр, коли студенти під час навчання вже вчаться викладати в закладах професійної освіти протягом семестру. Інші федеральні землі або навіть університети вирішили розділити такий семестр на кілька модулів. Структура тут є складною, оскільки вимагає значних зусиль щодо координації залучених установ (див. рисунок 3).

Рисунок 3 відображає загальну структуру для практики в навчальній програмі на рівні магістра бізнес-освіти та бакалавра економіки з поглибленим вивченням економічної та бізнес освіти в Університеті Констанца. Студенти вказаного університету, які навчаються на бакалаврській програмі, повинні пройти практику тривалістю 4 тижні у професійній школі. Що стосується етапів практики в закладах професійної освіти, які інтегровані в навчальну програму, то вони спрямована на посилення зв'язку між підготовкою викладачів в університеті та другим етапом підготовки – педагогічним стажуванням, що є відповідальністю державних коледжів підготовки та підвищення кваліфікації викладачів (нім. - *Seminare für Ausbildung und Fortbildung der Lehrkräfte* в Баден-Вюртемберзі) (*Verordnung des Kultusministeriums über den Vorbereitungsdienst und die Zweite Staatsprüfung für die Laufbahn des höheren Schuldienstes an beruflichen Schulen, 2004*).

Рисунок 3. Вимоги щодо практики для початку підготовчого стажування (власний рисунок на основі власних досліджень)

Згодом магістерська програма включає ще два модулі практики у професійно-технічних навчальних закладах тривалістю по 3 тижні кожен. Формою практики є спостереження за викладаннями на початку практики і активне викладання під час другого модуля. Таким чином, студенти поступово розвивають свої педагогічні компетентності. Під час активного викладання, зі зростанням педагогічної майстерності студентів змінюються підходи практикантів до викладання. На початку студенти практикують підхід, орієнтований на викладача, який є менш складним для початківців. Однак під час останнього модуля вони, як очікується, зможуть застосовувати методи студентоцентрованого викладання. Також студенти-стажери отримують досвід поза звичайними уроками, беручи участь у таких заходах, як шкільні конференції, батьківські вечори, шкільні свята тощо. На відміну від першого стажування на базі школи (бакалаврська програма), другу та третю практику організують державні коледжі з підготовки та підвищення кваліфікації викладачів. Викладання контролює наставник з обласного державного закладу освіти. Студенти отримують відгуки про проведені уроки як імпульси для подальших роздумів та вдосконалення (Deissinger, Braun & Melnyk, 2018, с. 47). Таким чином, три модулі становлять практичний семестр, який повинен допомогти майбутнім викладачам зрозуміти рівень сформованості свої професійні здібності (Deißinger & Seifried, 2010).

3 РОЛЬ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ В УПРАВЛІННІ ПІДГОТОВКОЮ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Складність структури професійно освіти викладачів у Німеччині та потреба якісного викладання в професійній освіті вимагають залучення до цього процесу різних суб'єктів, які розподіляють між собою обов'язки щодо задоволення соціальних та економічних потреб у добре підготовлених та компетентних педагогічних кадрах. Деякі із задіяних сторін беруть безпосередню участь у підготовці викладачів, інші створюють основу для проведення такої підготовки або робоче середовище для викладачів. При цьому важливо, щоб їх інтереси стали частиною складної системи координації та співпраці між різними установами (див. рисунок 4).

Рисунок 4. Учасники управління підготовкою викладачів професійної освіти (власний рисунок на матеріалах Michalk, 2017)

Основними учасниками управління підготовкою викладачів професійної освіти є Міністерство освіти (рівень федеральної землі), КМК – Постійна конференція міністрів освіти і культури, державні коледжі підготовки та підвищення кваліфікації викладачів, заклади вищої освіти / університети, що пропонують навчальні програми підготовки викладачів на рівні бакалавру й/або магістра, заклади професійної освіти (міста /

райони), а у випадку Баден-Вюртемберга - федеральний державний центр забезпечення якості освіти та підготовки викладачів.

3.1 ДЕРЖАВА ТА ФЕДЕРАЛЬНІ ЗЕМЛІ

Інтереси федеральної землі представляє КМК, яка складається з Міністрів освіти з усіх 16 федеральних земель. Таким чином держава виконує свою роль, встановлюючи наскрізні освітні та предметні стандарти середньої та професійної шкільної освіти (включаючи професійну освіту на базі навчального закладу та навчання в професійній школі в рамках дуальної освіти). Отже, це також опосередковано впливає на загальні професійні стандарти (наприклад, двофазне навчання, подальший професійний розвиток тощо), хоча навчання на виробництві (елемент дуального навчання) регулюється федеральним законодавством (*Deisinger, 1996*). Міжнародна освітня політика також відіграє важливу роль у професійній освіті (наприклад, Болонський процес, програми Еразмус + тощо). Федеральний уряд за результатами консультацій з федеральними землями може ініціювати загальні реформи. Наприклад, у 2013 році федеральний уряд та федеральні землі одногосно прийняли спільну програму «Якісна наступальна підготовка викладачів» для започаткування реформ та сприяння новим розробкам в галузі підготовки вчителів та викладачів ПО (*Bund-Länder-Vereinbarung über ein gemeinsames Programm "Qualitätsoffensive Lehrerbildung" gemäß Artikel 91 b des Grundgesetzes, 2013*).

Однак освіта знаходиться у компетенції федеральних земель, отже, федеральні землі видають спеціальні закони про підготовку викладачів (нім. - *Lehrerausbildungsgesetze*) та про освітні питання (нім. - *Schulgesetze*). Правовий статус викладачів та їх заробітна плата, незалежно від того, чи є вони контрактними працівниками чи державними службовцями, також визначаються на рівні федеральних земель (*Michalk, 2017*).

3.2 УНІВЕРСИТЕТИ ТА ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Університети та заклади вищої освіти, що готують фахівців з професійної педагогіки (наприклад, бізнес-освіта в Констанці), розробляють, відповідно до стандартів підготовки викладачів, описаних вище, наукові / предметні навчальні програми. Вони реалізують першу фазу підготовки викладачів ПО. Для забезпечення якісної підготовки викладачів навчальні програми повинні базуватися на новітніх наукових досягненнях. Університети та заклади вищої освіти мають академічну свободу щодо форм та методів викладання, тому різні паралельні навчальні структури можуть існувати не тільки в різних федеральних землях, а й навіть в межах однієї федеральної землі. Університети можуть вільно визначати зміст навчання для того, щоб студенти набули необхідних компетентностей для майбутньої роботи в якості викладача закладів професійної освіти.

3.3 ЗАКЛАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Заклади професійної освіти (міста / райони) несуть відповідальність за підготовку студентів-майбутніх викладачів та контролюють проходження ними практики, а також

керують навчанням тих, хто проходить підготовче стажування. Заклади професійної освіти також надають емпіричний матеріал при проведенні досліджень та для оновлення змісту університетських програм.

3.4 ДЕРЖАВНІ КОЛЕДЖІ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ТА ВЧИТЕЛІВ (ТАК ЗВАНІ СЕМІНАРИ)

Державні коледжі підготовки та підвищення кваліфікації викладачів та вчителів пропонують курси, які являють собою теоретичне доповнення до практики у закладах освіти в межах програм підготовки бакалаврів та магістрів. Вони взаємодіють з закладами професійної освіти та університетами і слугують між ними комунікаційним містком. Вони несуть повну відповідальність за другий етап професійної підготовки викладачів - тобто проходження підготовчого стажування. Однак у рамках описаної вище модульної структури вони також беруть участь (у випадку з Університетом Констанца) у проведенні теоретичних семінарів для другого та третього модулів педагогічної практики. Це відбувається в аудиторіях університету, але викладачі з університету не беруть в них участі. Така структурна особливість ще раз підкреслює складність системи підготовки викладачів професійної освіти, в якій децентралізовані обов'язки різних учасників успішно поєднуються, хоча і не без певної напруги.

ЛІТЕРАТУРА

- Barabasch, A., & Watt-Malcolm, B. (2013). Teacher preparation for vocational education and training in Germany: a potential model for Canada? *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 43(2), 155–183. <https://doi.org/10.1080/03057925.2012.661216>
- Bundesinstitut für Berufsbildung. (2017). *Datenreport zum Berufsbildungsbericht 2017: Informationen und Analysen zur Entwicklung der beruflichen Bildung*. Bonn. Bundesinstitut für Berufsbildung.
- Bundesministerium für Bildung und Forschung. (2017). *Berufsbildungsbericht 2017*. Das Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Technologie.
- Bund-Länder-Vereinbarung über ein gemeinsames Programm "Qualitätsoffensive Lehrerbildung" gemäß Artikel 91 b des Grundgesetzes (2013). Retrieved from <https://www.gwk-bonn.de/fileadmin/Redaktion/Dokumente/Papers/Bund-Laender-Vereinbarung-Qualitaetsoffensive-Lehrerbildung.pdf>
- Bünning, F., & Shilela, A. (2006). *The Bologna Declaration and emerging models of TVET teacher training in Germany*. Bonn [Germany]: InWEnt; UNESCO/UNEVOC.
- Deißinger, Th. (1996). *Germany's Vocational Training Act: Its function as an Instrument of quality control within a tradition-based vocational training system*. Bibliothek der Universität Konstanz.

- Deissinger, Th. (2004). Germany's system of vocational education and training: challenges and modernisation issues. *International Journal of Training Research*, 2(1), 76–99. <https://doi.org/10.5172/ijtr.2.1.76>
- Deissinger, Th. (2005). Links between vocational education and training (VET) and higher education: The case of Germany. In J. Gallacher & M. Osborne (Eds.), *A contested landscape. International perspectives on diversity in mass higher education* (pp. 92–116). National Institute of Adult Continuing Education.
- Deissinger, Th. (2008). Cultural patterns underlying apprenticeship: Germany and the UK. In V. Aarkrog & C. H. Jorgensen (Eds.), *Divergence and convergence in education and work* (pp. 34–55). Bern: Lang.
- Deissinger, Th. (2010). Dual system. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (pp. 448–454). Elsevier.
- Deissinger, Th. (2015). The German dual vocational education and training as 'good practice'? *Local Economy*, 20(5), 557–567.
- Deissinger, Th. (2019). Problems and challenges of full-time and school-based VET in Germany. In J. Gallacher & F. Reeve (Eds.), *New Frontiers for College Education. International Perspectives* (pp. 148–164). Routledge.
- Deissinger, Th., Braun, V., & Melnyk, O. (2018). VET teacher education in Germany. Structural issues and fields of conflict in Business and Economics Education. In T. Deissinger & V. Braun (Eds.), *Improving teacher education for applied learning in the field of VET* (pp. 29–72). Münster: Waxmann.
- Deissinger, Th., & Gonon, P. (2016). Stakeholders in the German and Swiss vocational educational and training system. *Education and Training*, 58(6), 568–577. <https://doi.org/10.1108/ET-02-2016-0034>
- Deissinger, Th., & Seifried, J. (2010). Bachelor-und Masterausbildung für das höhere Lehramt an berufsbildenden Schulen: Struktur und Wirkung der Ausbildung von Wirtschaftspädagogen. In J.-P. Pahl (Ed.), *Handbuch berufliche Fachrichtungen* (pp. 222–232). Bielefeld: Bertelsmann.
- Destatis. Statistisches Bundesamt (2019). *Bildung und Kultur. Berufliche Bildung: 2018* (No. 3). Retrieved from https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Berufliche-Bildung/Publikationen/Downloads-Berufliche-Bildung/berufliche-bildung-2110300187004.pdf?__blob=publicationFile
- Fasshauer, U. (2010). Berufliche Fachrichtungen und Studienorganisation. In J.-P. Pahl (Ed.), *Handbuch berufliche Fachrichtungen* (pp. 235–244). Bielefeld: Bertelsmann.
- Frommberger, D., & Lange, S. (2018). *Zur Ausbildung von Lehrkräften für berufsbildende Schulen: Befunde und Entwicklungsperspektiven* (No. 4). Retrieved from Die Friedrich-Ebert-Stiftung website: <http://library.fes.de/pdf-files/wiso/14169-20180306.pdf>

- Greinert, W.-D. (2002). European vocational training systems: the theoretical context of historical development. In W.-D. Greinert & G. Hanf (Eds.), *Cedefop Panorama: Vol. 1, Towards a history of vocational education and training (VET) in Europe in a comparative perspective: The rise of national VET systems in a comparative perspective (17-27)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Grollmann, P. (2008). The quality of vocational teachers: Teacher education, institutional roles and professional reality. *European Educational Research Journal*, 7(4), 535–547. <https://doi.org/10.2304/eeerj.2008.7.4.535>
- Pietsch, M., & Stubbe, T. C. (2007). Inequality in the transition from primary to secondary school: school choices and educational disparities in Germany. *European Educational Research Journal*, 6(4), 424–445.
- Rahmenvereinbarung über die Ausbildung und Prüfung für ein Lehramt der Sekundarstufe II (berufliche Fächer) oder für die beruflichen Schulen (Lehramtstyp 5) (1995).
- Seeber, S., & Michaelis, C. (2015). Zur Entwicklung des Schulberufssystems: eine Analyse im Kontext demographischer Veränderungen und arbeitsmarktbezogener Herausforderungen. *Recht der Jugend und des Bildungswesens*, 63(3), 271–290.
- Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften (2004).
- Michalk, B. (2017, March). *Spannungsfeld Governance in der Lehrerbildung*. DACH-Seminar, Zürich. Retrieved from https://dach-seminar.org/wp-content/uploads/2019/03/Pr%C3%A4sentation_Michalk.pdf
- Verordnung des Kultusministeriums über den Vorbereitungsdienst und die Zweite Staatsprüfung für die Laufbahn des höheren Schuldienstes an beruflichen Schulen (2004).
- Tramm, T. (2001). Polyvalenz oder Professionalisierung–die Quadratur des Kreises. *Berufs- Und Wirtschaftspädagogik Online*. (1), 1–17. Retrieved from http://www.bwpat.de/ausgabe1/Tramm_bwpat1.pdf

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ТА НАВЧАННЯ В ІТАЛІЇ: ОГЛЯД УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ ОСВІТОЮ ТА ПІДГОТОВКОЮ ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Автори: Паоло Ді Ріенцо, Консетта Ла Рока, Рафаела Лепроні, Ада Манфреда, Массімо Марготіні, Брігіда Анджелоні, Джіованні Серра

КОРОТКИЙ ЗМІСТ РОЗДІЛУ

1. Італійська система ПТО
2. Управління ПТО в Італії
3. Викладачі та інструктори: набір та підготовка
  - 3.1 Викладач та викладач-тренер в закладах професійно-технічної освіти:
    - 3.1.1 Профіль викладача
    - 3.1.2 Профіль викладача-тренера
    - 3.1.3 Набір
    - 3.1.4 Попередня підготовка
    - 3.1.5 Підвищення кваліфікації в професії
    - 3.1.6 Що пропонують університети
  - 3.2 Тренери на регіональних курсах ПО
    - 3.2.1 Профіль
    - 3.2.2 Набір тренерів та підготовка до працевлаштування
    - 3.2.3 Що пропонують університети
4. Управління підготовкою викладачів ПТО та роль різних учасників процесу
  - 4.1 Підготовка викладачів та викладачів-тренерів
    - 4.1.1 Міністерство освіти (MIUR - Ministero dell'Istruzione)
    - 4.1.2 Вища рада державної освіти
    - 4.1.3 Освітні профспілки на рівні коледжів
    - 4.1.4 Коледжі
    - 4.1.5 Університети
    - 4.1.6 Підприємства, центри спеціального / професійного навчання, асоціації та культурні агенції
  - 4.2 Підготовка викладачів-тренерів

СКОРОЧЕННЯ

БПО – безперервна професійна освіта

ВПТО – вища професійно-технічна освіта (*Istruzione e Formazione Tecnica Superiore*)

ВТІ – вищі технічні інститути (*Istituto Tecnico Superiore*)

ЄРК – Європейська рамка кваліфікацій

МОВОД – Міністерство освіти, вищої освіти та досліджень (*Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*)

МСКО - Міжнародна стандартна класифікація освіти (стандарт UNESCO)

ПОН – професійна освіта та навчання

ПТО – Апрофесійно-технічна освіта (*IeFP – Istruzione e Formazione Professionale*)

ПЦОД – регіональний центр освіти дорослих (*Centro Provinciale di Istruzione degli Adulti*)

1 ІТАЛІЙСЬКА СИСТЕМА ПТО

Роль системи освіти та навчання є ключовою у забезпеченні максимізації можливостей у процесі змін, адже саме освіта інвестує в підтримку та зростання рівня кваліфікації фахівців, поліпшення відповідності між попитом на компетентності та пропозицією, а також зростанням якості професійної підготовки. Разом із цим добре відрегульована система освіти допомагає мінімізувати соціальні ризики, такі як безробіття, а також полегшує перехід на ринок праці (*Guarascio e Sacchi, 2017*). Більше того, забезпечення високоякісної освіти та навчання є фундаментальним фактором у створенні, розповсюдженні та використанні знань (*World bank, 2017*), тому потенціал компаній щодо інноваційної діяльності та можливості забезпечити стійкий рівень економічного зростання значною мірою залежать від можливостей системи освіти та надання необхідних знань для розвитку інноваційних процесів (*Alessandrini, 2017*).

В той час як початкова освіта (в Італії це початкова школа та нижча середня школа) є основою для розвитку навичок читання, письма та пізнавальних навичок, середня освіта (включаючи ліцеї, професійно-технічні та технічні навчальні заклади) є фундаментальною для розвитку конкретних компетентностей (таких, як технологічні навички), а також формування ставлення до навчання та вирішення проблем, здатності працювати в команді та співпрацювати. Вища освіта та інші заклади, що забезпечують можливість отримати вузьку спеціалізацію, створюють для населення інноваційний потенціал і здатність розширювати та поглиблювати власні компетентності, аби підтримувати загальний розвиток та приносити користь процесу змін.

За останні роки система освіти Італії стала більш гнучкою, намагаючись розвиватися відповідно до концепції навчання протягом усього життя, визначаючи навчання як безперервний процес, який цікавить людину з моменту першого освітнього досвіду до виходу на пенсію та навіть після. Оскільки зміст та способи навчання постійно змінюються разом із виробничими технологіями та організаційними методами у таких галузях, як виробництво, споживання та комунікація, зв'язки та можливості зворотного зв'язку між ринком праці та системою освіти повинні призвести до динамічних змін останньої, аби формувати у населення такі компетентності, що є корисними для

максимізації можливостей на ринку праці. Більше того, технологічні перетворення, особливо в галузі інформаційних технологій, підкреслили важливість таких ступенів вищої освіти, як аспірантура та навчання в закладах вищої спеціалізації для зміцнення зв'язків між компаніями та навчальними закладами.

Нещодавній італійський урядовий план *Industria 4.0* прямо передбачає спеціальні стимули для сприяння інвестиціям в різноманітні траєкторії освітнього розвитку, покликані наділити працівників (і всіх суб'єктів, що виходять на ринок праці) необхідними компетентностями для використання виробничого потенціалу нових технологій, передбачаючи навчання на робочому місці або ж хоча б скоординовану співпрацю між освітніми установами та компаніями. В такому випадку освітня пропозиція має бути побудована, спираючись на потреби бізнес-установ, необхідність організаційної мобільності, оновлення компетентностей, визнання неформального навчання та розповсюдження технологічної освіти в компаніях у перспективі навчання протягом усього життя (*Di Rienzo, 2012*). Професійна освіта спрямована на розвиток ключових компетентностей, що зумовлюють процеси зростання як компаній, так і економічної системи в цілому; заходи мають на меті зосередити увагу на попиті на освіту та навчання, а не на пропозиції, щоб вирішити такі проблеми, як скорочення запиту на інтелектуальні / технічні професії, так і збільшення попиту на низькокваліфіковані професії шляхом створення спеціальних варіантів професійної освіти та навчання (італ. - *Istruzione e Formazione Professionale - IeFP*).

В Італії всі молоді люди мають право / обов'язок (італ. - *diritto / dovere*) (*Закон 53/2003, с.7*) на освіту та навчання протягом щонайменше 12 років до досягнення 18-річного віку з метою отримання певної кваліфікації. Обов'язкова освіта триває від 10 до 16 років і включає перші два роки загальної середньої освіти або навчання в системі професійної (професійно-технічної) освіти (ПТО).

З європейської точки зору, термін «освіта та навчання» (англ. – *education and training*) стосується всіх типів та рівнів загальної освіти, професійної освіти й навчання. Професійна (професійно-технічна) освіта та навчання може здійснюватись на середньому, вищому чи найвищому рівні у формі формальної освіти та навчання, або в неформальних умовах, включаючи активні заходи на ринку праці, незалежно від постачальника послуг або схеми управління. Професійна освіта орієнтована на молодь та дорослих і може здійснюватися на базі школи, на базі компанії або поєднувати навчання на базі закладу освіти та компанії (учнівство). Отже, термін ПТО охоплює заклади професійної і технічної освіти.

В Італії термін «професійна освіта та навчання» визначає конкретні програми, в першу чергу підпорядковані області та автономним провінціям (такі як, *IeFP - Istruzione e Formazione Professionale* – італ.).

Після закінчення нижчої середньої освіти (вік 14 років), учні складають державний іспит, щоб отримати сертифікат (рівень ЄРК 1), який дозволяє їм вступити до закладу освіти вищої середньої ланки (старшої школи), отримуючи можливість вибору між загальною освітою та ПТО.

На вищому середньому рівні молоді люди можуть вибрати:

- п'ятирічні програми, включаючи два останні роки обов'язкової освіти та три роки (за правом / обов'язком освіти та навчання) у:
  - старшій школі (італ. – *licei*), яка пропонує загальноосвітні програми (мистецькі, класичні, лінгвістичні, наукові, гуманітарні, музичні та танцювальні напрямки, включаючи образотворче мистецтво, архітектуру та навколишнє середовище, дизайн, аудіо-візуальний та мультимедійний, графічний або сценічний дизайн у другий період) на старшому середньому рівні;
  - технічні школи, в яких учні можуть набувати знань, навичок та компетентностей для виконання технічних та адміністративних завдань;
  - професійних школах, що забезпечують конкретну теоретичну та практичну підготовку, яка дозволяє учням виконувати кваліфіковані завдання у галузях виробництва, що відповідають національним інтересам (*Cedefop*, 2016).

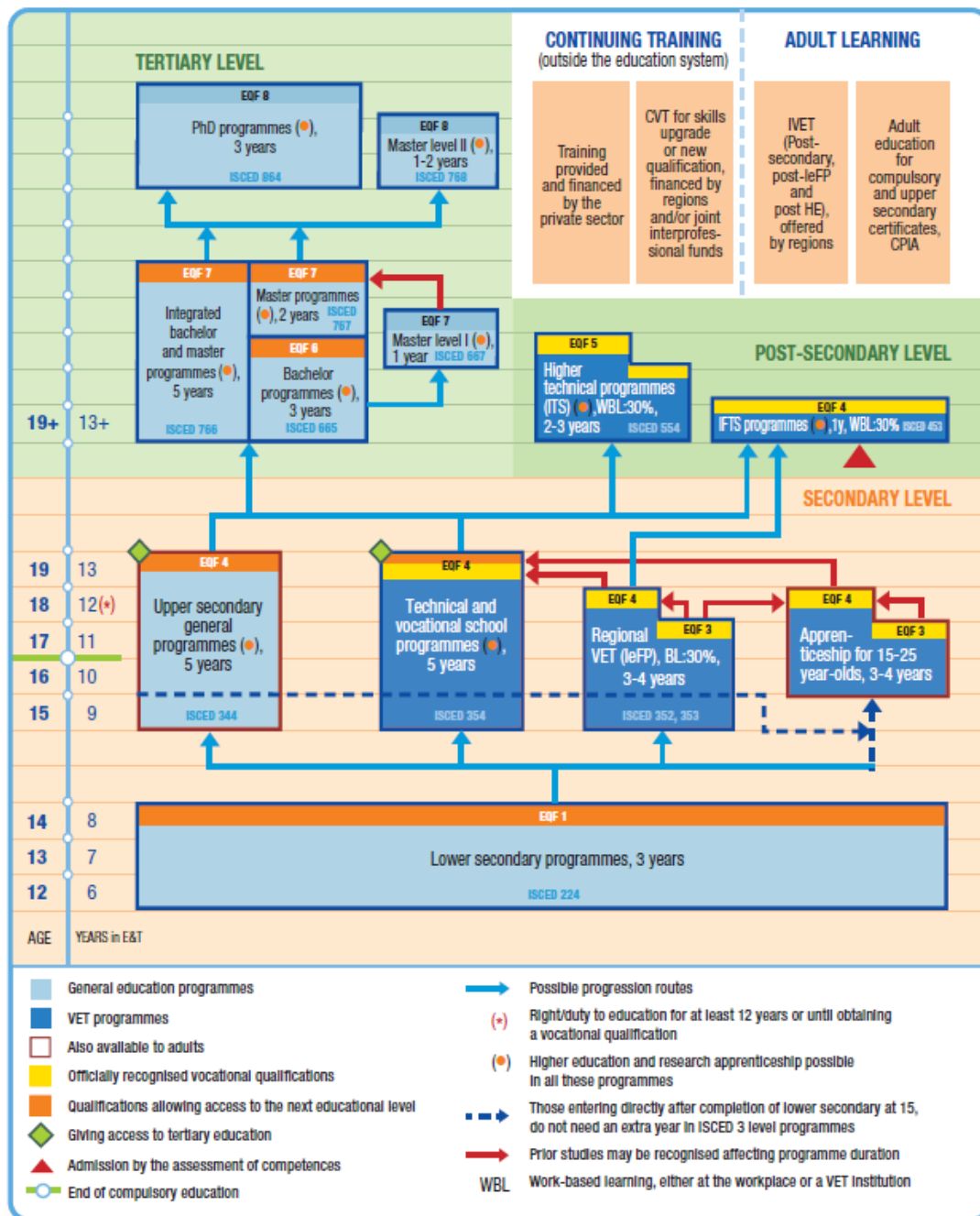
Успішне закінчення старшої школи, технічної та професійної школи означає отримання учнем кваліфікації на рівні 4 ЄРК; складання державного іспиту відкриває доступ до вищої освіти;

- Регіональні курси освіти та професійної підготовки (італ. – *leFP - Istruzione e Formazione Professionale*) (3 або 4 роки – рівень ЄРК 3 або 4 відповідно);
- навчання за типом учнівства (рівень ЄРК 3 або 4).

Після середньої школи італійська система пропонує вищу технічну підготовку ((італ. – *IFTS - Istruzione e Formazione Tecnica Superiore*, *ITS - Istituto Tecnico Superiore*) та короткі програми або курси (*post-leFP* та інші).

Курси ПТО також існують на рівні вищої освіти.

Вища освіта (рівні ISCED 665, 667, 766, 767, 768, 864) поділяється на програми вищої освіти в університеті та програми вищої освіти в неуніверситетських закладах. Університети можуть бути державними або приватними і дотримуватися трьох циклів Болонської структури: ступінь бакалавра (ЄРК 6); ступінь магістра (ЄРК 7) та курси підвищення кваліфікації після отримання диплому (ЄРК 7) або програми аспірантури (англ. – PhD) (ЄРК 8). Вищі мистецькі та музичні програми (італ. – *Alta Formazione Artistica e Musicale*) - це неуніверситетські програми, засновані на трицикловій структурі (ЄРК 6, 7, 8).

Рисунок 1. Професійно-технічна освіта в Європі – Італія. Cedefop. ReferNet VET in Europe reports. (INAPP et al., 2016).

Рисунок 1 наочно демонструє, як програми ПТО в Італії [сині квадрати] включають рівні середньої та вищої освіти. На середньому рівні траєкторії ПТО включають:

- технічні та професійні школи (заклади професійно-технічної освіти) (5 років);
- регіональна ПТО (італ. – *leFP*) (3-4 роки);
- учнівство (стажування плюс навчання) для отримання кваліфікації та диплома (3-4 роки).

На рівні після закінчення середньої школи учні можуть вибирати між:

- вищою професійно-технічною освітою (італ. – *IFTS*) (1 рік) та короткими програмами або курсами (італ. – *post-leFP*) та інші);
- вищими технічними інститутами (італ. – *ITC*) (2-3 роки).

Освітня пропозиція післякваліфікаційних та післядипломних курсів забезпечує надання професійно орієнтованої освіти та пропонує навчальні заходи, спрямовані на суб'єктів професійної кваліфікації або 5-річного диплому. На відміну від регіональної ПТО, ВТІ та ВПТО, ці курси не внесені до Національного переліку оскільки вони задовольняють професійні потреби ринку праці на певній території. Отже, вони неоднорідні за тривалістю, фінансуванням, типом взаємодії з державою та аудиторією.

Можливості освіти та навчання після отримання середньої освіти, охоплюють дві різні галузі освіти (ВТІ, ВПТО), відкриті для молоді та дорослих, які вже мають диплом. Така освіта спрямована на формування професійних компетентностей для ринку праці, водночас вона розвиває нові форми територіальної взаємодії, експериментуючи з новими дидактичними методологіями та сприяючи активній участі та інтеграції учнів в освіту, роботу підприємств та місцевих установ і закладів.

Технологічні сфери, що містяться в освітній пропозиції для ВТІ, ПТО та ВПТО, співвідносяться між собою, утворюючи так звану «тривалу систему пропозиції професійної освіти»: інтегровану систему, розроблену для надання молодим людям, випускникам ПТО, можливості продовжувати освітню траєкторію в обраній спеціалізації. Напрямами спеціалізації є:

- Енергетична ефективність;
- Стійка мобільність;
- Нові технології життя;
- Нові технології для Made in Italy (механіка, мода, їжа, дім, послуги підприємствам);
- Інноваційні технології культурної спадщини та діяльності;
- Інформаційно-комунікаційні технології.

Італійська ПТО також пропонує освіту дорослих (програми навчання впродовж життя поза системою освіти, а також програми освіти дорослих) та безперервну професійну освіту (БПО).

Освіта дорослих включає в себе курси професійної освіти після закінчення середньої та вищої освіти, організовані на регіональному рівні, а також курси освіти та навчання для дорослих, що проводяться ПЦОД (Провінційний центр освіти дорослих, італ. – *Centro provinciale di istruzione degli adulti*) у співпраці з освітніми установами.

Навчання впродовж життя (або БПО) зазвичай заохочується та фінансується приватними структурами, тоді як оновлення та перекваліфікація фінансуються регіонами та / або міжпрофесійними фондами. Це відповідає рекомендаціям Ради Європи щодо збільшення інвестицій в системи освіти та навчання, активізуючи зусилля щодо забезпечення широкого доступу до якісного навчання впродовж життя та реалізації стратегій активного старіння, що дозволяють продовжити робоче життя. З цією метою необхідно покращити формальний рівень освіти та паралельно розвивати системи освіти, що задовольняють попит ринку праці, посилюючи професійну підготовку та розширюючи можливості для визнання та підтвердження кваліфікації та компетентностей, набутих за межами формальної освітньої системи (*European Council, 2015*).

2 УПРАВЛІННЯ ПТО В ІТАЛІЇ

Розвиток та вдосконалення системи ПТО при активній участі з боку компаній, а також сприяння навчанню на основі праці (НОП) лежать в основі «італійського шляху» до дуальної системи. Реформи, запроваджені Законом № 107/2015 (італ. – *la Buona Scuola*) та Декретом № 81/2015 (виданий для введення в дію законодавчого акту Закону N.183 / 2014 - Закон про робочі місця, див. раніше), спрямовані як на ринок праці, так і на освітні заклади, запроваджуючи та переглядаючи три основні інструменти дуальної системи в Італії: італ. – *Alternanza Scuola-Lavoro* (діяльність, пов'язана з роботою, яка тепер називається італ. – *“Percorsi per le competenze trasversali e per l'orientamento”* – Шляхи до м'яких навичок та професійна освіта / навчання), імітаційна компанія та учнівство.

Варіанти освіти та навчання в рамках експериментів з дуальною системою спрямовані на отримання за три роки кваліфікації професійного працівника, за чотири роки професійного диплому або сертифіката вищої професійно-технічної освіти (ВТО). Щоб вважатися дуальними, ці варіанти повинні включати більшу загальну кількість годин, відведених на робочу практику, ніж зазвичай в системі ПТО та ВПТО. Зарахована також може бути практична діяльність в рамках імітаційної навчальної компанії й учнівства, хоча способи і типи робочої практики відрізняються в залежності від виду навчання (імітаційна компанія або учнівство).

Міністерство освіти, вищої освіти та досліджень (МОВОД) формує систему ПТО у рамках національних освітніх траєкторій (Технічних та професійних інститутів) для ВТІ та ВПТО.

Міністерство праці та соціального забезпечення (італ. – *MLPS - Ministero del Lavoro e della Previdenza Sociale*) створює рамки діяльності ПТО, тоді як регіони / автономні провінції відповідають за його планування, організацію та забезпечення.

Регіони та автономні провінції також відповідають за планування, організацію та забезпечення ВТІ, ВПТО, післядипломної, післявузівської освіти та більшості навчально-стажувальних курсів.

Цілі загальної безперервної професійної освіти (БПО) встановлюються Міністерством праці, тоді як БПО управляється регіонами та автономними провінціями або соціальними партнерами. Соціальні партнери відіграють ключову роль у просуванні планів бізнес-підготовки (в рамках окремих компаній чи груп), що фінансуються регіонами або здійснюються завдяки діяльності «Міжпрофесійних [спільних] фондів для забезпечення безперервного навчання». Вони також, як правило, відіграють консультативну роль у розробці політики ПТО, сприяючи її реалізації щодо освітніх пропозицій; окрім того, вони сприяють розробці та організації політики, що застосовується на ринку праці.

Розробка системи ПТО виявилася дуже успішним інструментом на противагу існуючому розподілу освітніх закладів, оскільки вона здатна використовувати потенціал тих галузей, що, як правило, лишаються поза увагою студентів, перемотивувати студентів та залучати їх до різних варіантів отримання освіти, які врешті гарантують їм надійне працевлаштування.

Таблиця 1. Повна денна освіта середнього рівня (власна таблиця)

Тип інституту	 Заклади професійно-технічної освіти	 Регіональні центри ПТО	 Приватні центри ПТО	 Приватні центри ПТО
Власність	Держава	Регіони або автономні регіони	Приватні суб'єкти	Приватні суб'єкти
Фінансується	Держава	Держава + регіони	Держава + регіони	Ринок
Керується	Засновано Міністерством	Засновано регіоном	Регіональна акредитація	Регіональна акредитація
Кваліфікація при випуску	Професійна кваліфікація / диплом	Професійна кваліфікація	Професійна кваліфікація	Професійна кваліфікація

У таблиці узагальнено різні типи інститутів ПТО та фінансування / відповідальні установи відповідно до італійського законодавства. Професійно-технічні заклади, а також регіональні центри ПТО є державними та фінансуються / співфінансуються державою; хоча вони отримали дозвіл від різних установ (МОУД для технічних та професійно-технічних закладів, регіони для регіональних центрів ПТО), і ті, і інші надають професійну

кваліфікацію. Лише заклади професійно-технічної освіти можуть видавати диплом. З іншого боку, приватні центри ПТО є власністю приватних організацій, які зазвичай їх також фінансують. Вони повинні бути акредитовані або уповноважені Регіоном, щоб надавати професійну кваліфікацію.

3 ВИКЛАДАЧІ ТА ТРЕНЕРИ: НАБІР ТА ПІДГОТОВКА

Акцент на аудиторній формі навчання на середньому рівні

У різних типах ПТО працюють різні категорії спеціалістів для викладання:

Таблиця 2. Викладачі та тренери у ПТО (власна таблиця)

 <p>Заклади професійно-технічної освіти</p>	 <p>Регіональні центри ПТО</p> <p>Приватні центри ПТО</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Викладачі • Викладачі-тренери 	<ul style="list-style-type: none"> • Тренери (інструктори)

3.1 ВИКЛАДАЧ ТА ВИКЛАДАЧ-ТРЕНЕР В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

3.1.1 Профіль викладача

Професійний профіль викладача включає в себе дисциплінарну, психолого-педагогічну, дидактико-методичну, організаційну та дослідницьку / документаційну / оціночну компетентності. Ці компетентності взаємопов'язані і мають на меті взаємодіяти таким чином, щоб розвиватись разом із дидактичним досвідом викладача, навчальною та дослідницькою діяльністю та систематизацією дидактичної практики. Зміст професійної діяльності викладацького складу визначається в межах загальних цілей Національної системи освіти, дотримуючись плану освітньої політики, що розробляється закладом освіти.

3.1.2 Профіль викладача-тренера

Викладач-тренер – це викладач з теоретично-практичними компетентностями; він (вона) переважно займається лабораторними заняттями і є об'єднувальною ланкою між виключно теоретичним викладанням дисципліни та практичним застосуванням і

засвоєнням понять, що вивчаються, іноді працюючи у співавторстві з викладачем «теоретиком», іноді викладаючи повністю автономно.

3.1.3 Працевлаштування та відбір кадрів

Вимогою до кандидату на посаду викладача є наявність магістерського ступеня, а також проходження 24 кредитів Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) у галузях антропології-психології-педагогіки та дидактичної методології (педагогіка, спеціальна педагогіка; дидактика інклюзії; психологія; антропологія; загальні методики та педагогічні технології). Ці кредити ECTS потрібно пройти принаймні в 3 з 4 галузей; щонайменше 6 кредитів ECTS повинні бути пройдені в межах кожної галузі.

Необхідною умовою для того, аби працювати викладачем-тренером, є наявність диплома технічної / професійної старшої школи.

Для викладачів процедура працевлаштування починається з національного конкурсного іспиту, а потім 1 року випробувального терміну, з деяким початковим навчанням. Щоб отримати допуск до участі в Національному конкурсному іспиті для викладачів, потрібно вже мати принаймні 24 кредитів ECTS з дисциплін зазначених вище.

3.1.4 Попередня підготовка: випробувальний термін

Особи, яких призначили на посаду викладача, повинні пройти випробувальний термін.

Директор закладу призначає викладача-куратора, який допомагає новим працівникам зорієнтуватись на новому місці, полегшує процес формування їх професійної ідентичності, здійснює методичний супровід у вдосконаленні необхідних професійних компетентностей та контролює освітній процес.

За допомогою викладача-куратора педагог проводить структуровану самооцінку розвитку професійних компетентностей.

Відповідно до потреб закладу та результатів оцінювання директор закладу та викладач підписують угоду про професійний розвиток, яка встановлює перелік культурних, дисциплінарних, дидактично-методологічних та соціальних компетентностей, які слід удосконалити в процесі конкретної навчальної діяльності тривалістю 50 годин.

Цей період стажування охоплює наступні етапи:

- підготовчі зустрічі (6 годин)
- навчальні лабораторії - принаймні 4 (12 годин)
- спостереження за принципом «викладач-викладач» в аудиторії (12 годин)
- он-лайн навчання (20 годин).

3.1.5 Підвищення кваліфікації в професії

Усі новопризначені викладачі повинні пройти період стажування (підвищення кваліфікації). Підвищення кваліфікації є «обов'язковим, постійним та структурним» (італ. – «*obbligatoria, permanente e strutturale*») для всіх викладачів з точки зору принципу навчання протягом життя. Окремі заклади освіти визначають навчальну діяльність з урахуванням Національного трирічного плану освітньої політики (який МОВОД приймає кожні три роки після консультацій з відповідними компетентними профспілками), планів вдосконалення закладу та пріоритетів, визначених Національним планом освіти.

Кожен рік викладач-стажист на будь-якому рівні отримує можливість обирати за своїм бажанням та потребами, а також у відповідності до потреб закладу освіти, де він(вона) працює, певну освітню пропозицію щодо підвищення кваліфікації; можливість брати участь у конгресах та подібних ініціативах (макс. 5 днів на рік); та електронну картку вартістю 500 євро за навчальний рік. За допомогою картки можна купувати книги, тексти, журнали - будь-яке видання, корисне для професійної діяльності, апаратне та програмне забезпечення, квитки на театральні / кіношоу, музеї, виставки, культурні заходи, живі шоу; вона також може бути використаною для зарахування на курси підвищення кваліфікації / професійної кваліфікації, що проводяться установами / організаціями, акредитованими Міністерством, а також на курси бакалаврату / магістратури, аспірантури, магістерські програми університету відповідно до професійного профілю.

Основна концепція, на якій ґрунтується ця практика, полягає в тому, що підвищення професійного профілю повинно супроводжуватися культурним та особистим розвитком залучених ресурсів.

3.1.6 Університети та навчання викладачів (випускників) впродовж життя

Університети відіграють важливу роль у забезпеченні викладачів навчанням впродовж життя. Варіанти, запропоновані університетами, такі:

- курси підвищення кваліфікації та спеціалізовані курси;
- підготовка викладачів-кураторів;
- магістерські курси.

3.2 ТРЕНЕР НА РЕГІОНАЛЬНИХ КУРСАХ ПТО

Тренер діє в рамках професійного навчання, організованого та проведеного під керівництвом регіонів та автономних провінцій. Робота тренера дещо відрізняється від викладача, оскільки викладач по суті є «експертом змісту», в той час як тренер є «експертом процесу», виконуючи різні ролі відповідно до ситуації: Вихователь, Інструктор, Керівник групи, Тренер тощо.

Головною метою тренера є підтримка навчального процесу, орієнтація та мотивація студентів, посилення зв'язку між освітою / навчанням та ринком праці, оновлення професійних компетентностей студентів.

3.2.1 Професійний профіль тренера

Тренера є спеціалістом середнього рівня; він (вона) виконує інтелектуальну діяльність (дидактику, дослідження та експерименти) з науковою самостійністю та деонтологічною відповідальністю за допомогою специфічних когнітивних теоретичних та методологічних інструментів. Його / її впливи можуть бути адресовані як окремо кожному учню, так і групам учнів у різних життєвих (офіційних та неформальних) освітніх та навчальних контекстах.

Тренер може працювати в корпоративних умовах, в контексті освіти / навчання, розміщення, консультування, орієнтації, балансу навичок та оцінки компетентностей, набутих у формальному / інформальному / неформальному контексті, в рамках підвищення кваліфікації викладачів та інструкторів, як викладач-куратор, молодший експерт із просування / управління персоналом, молодший експерт з оцінки навчальних процесів та продуктів.

3.2.2 Набір тренерів та підготовка до працевлаштування

Підготовка тренерів ПТО не регулюється на національному рівні; не існує ні офіційно визнаного реєстру, ні офіційних процедур набору їх на роботу. Мінімальні вимоги, встановлені Національним колективним трудовим договором, передбачають (університетський) ступінь або диплом середньої (неповної вищої) освіти, а також певний професійний досвід у цій галузі. Викладач-тренер також повинен регулярно брати участь у програмах підвищення кваліфікації як у межах, так і поза компанією / організацією, де він (вона) працює.

Кожен регіон або автономна провінція встановлює свої власні стандарти підготовки тренерів, щоб забезпечити якість послуг з освіти та навчання, що пропонуються завдяки державним коштам. Для доступу до цих фондів приватні центри ПТО повинні бути акредитовані / уповноважені компетентним органом на основі стандартів якості, що передбачає також підготовку викладачів-тренерів перед їхнім працевлаштуванням. Приватні центри ПТО, які не використовують державні кошти, не повинні дотримуватися якихось конкретних правил щодо підготовки інструкторів до їх працевлаштування.

3.2.3 Можливості університетів щодо забезпечення навчання продовж життя для викладачів-тренерів

Все більше тренерів має вищу освіту, хоча це не входить в перелік офіційних вимог.

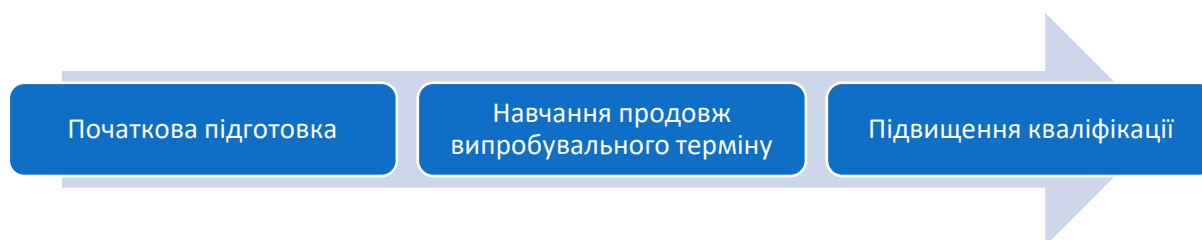
Протягом останніх років багато департаментів освіти впроваджують освітні та навчальні програми для тренерів на різних рівнях:

- ВА (ступінь бакалавра);
- МА (ступінь магістра);
- післядипломні спеціалізовані курси.

4 УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ВИКЛАДАЧІВ ПТО ТА РОЛЬ РІЗНИХ УЧАСНИКІВ ЦЬОГО ПРОЦЕСУ

4.1 ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ-ТРЕНЕРІВ

Освіта викладачів та викладачів-тренерів розгортається в три етапи (див. рисунок 5):

Рисунок 2. Етапи освіти викладачів та викладачів-тренерів (власний рисунок)

Розробка системи підготовки викладачів відбувається не за єдиними правилами, а скоріше є результатом комплексу різних заходів, вплетених у дуже складні рамки, коли різні зацікавлені сторони виконують різні ролі з різними обов'язками на трьох згаданих етапах.

4.1.1 Міністерство освіти

На основі Конституції Італії держава має повноваження визначати загальні положення освіти, тоді як освітні заклади зберігають широкий спектр автономії. Держава діє через законодавчу владу Парламенту та, насамперед, діяльність Міністерства освіти, яке також відповідає як за юридичний стан, так і за підготовку викладачів.

Початкова підготовка

- Визначає класи конкурсу, що надають доступ до викладання, визначаючи навчальні предмети, тим самим впливаючи на технічно-наукову освіту / підготовку, яку повинні мати викладачі.
- Регулює умови нарахування 24 кредитів ECTS у галузях антропології-психології-педагогіки та дидактичної методології, які надаються університетами та іншими вищими навчальними закладами, впливаючи на обов'язкове навчання в галузі освіти / дидактики.

Навчання на випробувальному терміні

- Регулює та надає оперативні вказівки щодо організації (здійснення) а також оцінки обов'язкової підготовки викладачів протягом випробувального терміну.

Підвищення кваліфікації

- Розробляє на трирічний термін Національний план освітньої політики для викладачів, який встановлює національні пріоритети підвищення кваліфікації.
- Фінансує доступ викладачів до безкоштовних навчальних заходів за допомогою електронної картки (італ. – *Carta del docente*).

4.1.2 Вища Рада державної освіти

Вища рада державної освіти є національним корпоративним органом демократичної участі, де представлені різні фахівці-освітяни (директори освітніх закладів, викладачі, технічний та адміністративний персонал), а також представники мистецтв, культури, праці та промисловості. Рада виконує дорадчу роль у здійсненні державних функцій (МОВОД) в галузі освіти.

Початкова підготовка викладачів

- Формулює рекомендації щодо визначення критеріїв відбору викладачів.

4.1.3 Освітні профспілки

Вони виконують функції лобювання інтересів в МОВОД, щоб захистити права як працівників освітніх закладів, так і студентів.

Початкова підготовка

- МОВОД повинен повідомити їх щодо пропонуваних критеріїв відбору викладачів, стосовно яких вони можуть внести свої пропозиції.

Підвищення кваліфікації

- Завдяки додатковим угодам до Національних колективних трудових договорів (НКПП) вони впливають на формування Національного плану освітньої політики для викладачів і можуть формувати свої пропозиції.

4.1.4 Освітні заклади

Навчання на випробувальному терміні

- Призначають викладача-куратора, завданням якого є зорієнтувати новопризначених викладачів, надаючи їм підтримку щодо самооцінювання та професійного зростання.
- Розробляє з новим персоналом Пакт про професійний розвиток.
- Організує 50-годинну навчальну програму, в основному присвячену набуттю досвіду роботи в класі.

Підвищення кваліфікації

- Складає план підготовки викладачів, беручи до уваги Національний план, а також здійснює аналіз освітніх потреб викладачів у конкретній школі.

4.1.5 Університети

Початкова підготовка

- розробляють магістерські курси, що ведуть до ступеня, необхідного для роботи викладачем.
- розробляють курси, обсягом 24 кредити ECTS у галузі антропології-психології-педагогіки та з дидактичної методології, обов'язкові для участі у конкурсному відборі викладачів.

Підвищення кваліфікації

- забезпечує функціонування навчальних курсів для викладачів-кураторів.
- забезпечує функціонування спеціалізованих курсів та курсів підвищення кваліфікації, що сприяють покращенню їх професійної роботи.

4.1.6 Підприємства, центри спеціального / професійного навчання, асоціації та культурні агенції

Підвищення кваліфікації

- забезпечує функціонування навчальних курсів та проведення культурних заходів, що сприяють покращенню їх професійної роботи.

4.2 ПІДГОТОВКА ТРЕНЕРІВ

Ситуація з тренерами, які працюють у сфері професійного навчання, організованого та фінансованого регіонами, є зовсім іншою. У їхньому випадку, у загальних рамках, встановлених на національному рівні, навчання залежить від регіонального регулювання щодо залучення закладів освіти. У багатьох випадках регіони та автономні провінції організовують незалежні курси для тренерів.

За допомогою Національних колективних трудових договорів профспілки мають на меті сприяти поступовому формуванню компетентностей тренера, передаючи прерогативу сприяння підготовці інструкторів установам професійної освіти.

У 2018 році SWG провела опитування (*Grassi, 2018*), яке мало на меті виявити вплив нещодавно затвердженої Європейської рекомендації EQAVET (*European Parliament and Council of Europe, 2019*) на італійську систему професійного навчання. Результати показують, що:

- 79% тренерів мають вищу освіту;
- 60% не є штатними тренерами, а займаються іншою професійною діяльністю;
- 57% професійних навчальних закладів склали план навчання своїх працівників;
- 33% закладів заохочує підготовку своїх тренерів, а третина з них пропонує економічні стимули для цієї мети;

- 37% установ встановлюють мінімум годин навчання, які тренери повинні відвідувати щороку;
- 30% закладів встановлюють обов'язкову підготовку для своїх тренерів, але не встановлюють кількість годин;
- 73% тренерів заявляють, що підвищують кваліфікацію щодо вдосконалення як технічних, так і педагогічних компетентностей;
- галузі, де тренери заявляють, що найбільше розвивали свої навички, це: знання механізмів професійного навчання (+ 2,4%); компетентнісно-орієнтована освіта (+ 1,8%); технічні знання, пов'язані з їх завданням (+ 1,6%); згальнодидактичні навички та навички оцінювання / контролю (+ 1,5%);
- 10 регіонів із 20 реалізували навчальні проекти для інструкторів, що належать до територіальних установ, за три роки до опитування.

ЛІТЕРАТУРА

- Alessandrini, G. (2016). Introduzione, ovvero una “narrazione” del lavoro a più voci. In G. Alessandrini (Ed.). *Atlante di Pedagogia del Lavoro* (pp. 15-24). Milano: FrancoAngeli.
- Angotti, R. (2019). Vocational education and training in Europe: Italy. Cedefop ReferNet VET, *Europe reports 2018*. Retrieved from http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Italy_2018_Cedefop_ReferNet.pdf
- Council of Europe (2015). Council decision (EU) 2015/1848 of 5 October 2015 on guidelines for the employment policies of the Member States for 2015, *Official Journal of the European Union*. Retrieved March 15, 2020, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1848&from=FR>
- Di Rienzo, P. (2012). *Educazione informale in età adulta. Temi e ricerche sulla convalida dell'apprendimento pregresso nell'università*. Roma: Anicia.
- Di Rienzo, P. (2016). La sfida del lifelong learning per la formazione superiore: Università, apprendimento permanente e terza missione. *METIS*, VI (1), 1-6.
- European Parliament and Council of Europe (2009). *Recommendation on the institution of a European framework of reference to grant the quality of education and professional training*.
- Grassi R. (2018). *I formatori dell'Istruzione e Formazione Professionale (IeFP) e la qualità del sistema*, Intervention in "Conferenza internazionale La risposta italiana alla Raccomandazione EQAVET", Roma. Retrieved on December, 6, 2018 from <http://oa.inapp.org/xmlui/handle/123456789/307>.

- Guarascio, D., & Sacchi, S. (2017). *Digitalizzazione, automazione e futuro del lavoro*, INAP, Roma. Retrieved March, 15, from https://oa.inapp.org/bitstream/handle/123456789/64/INAPP_Guarascio_Sacchi_Digitalizzazione_automazione_2017.pdf?sequence=7.
- INAPP et al. (2016). *Vocational education and training in Europe – Italy*. Cedefop ReferNet VET in Europe reports; 2016. Retrieved from http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_IT.pdf.
- La Rocca, C., & Capobianco, R. (2019). ePortfolio: l' utilizzo delle nuove tecnologie per favorire processi di apprendimento autodiretti. *Formazione Lavoro Persona, IX* (26), 138-152.
- La Rocca, C., & Capobianco, R. (2016). L'apprendimento insegnato. Valutazione per l'apprendimento vs valutazione dell'apprendimento. *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies, V*, (14), 83-106.
- Leproni, R. (2016). *Transferable and negotiation communicative skills in English for Human Resources – CLIL activities in a life-long learning perspective*. In M.-M. Crişan & R.-A. Toma (Eds.), *Beliefs and behaviours in education and culture: cultural determinants and education*, (pp. 245-254). Bucureşti: Pro Universitaria.
- Margottini, M. (2017). *Competenze strategiche a scuola e all'università. Esiti d'indagini empiriche e interventi formativi*. Milano: Led edizioni.
- The World Bank (2017). *World development report 2017: governance and the law*. Washington, DC: World Bank. Retrieved March 15, 2020 from <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017#a>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Цей проєкт фінансується за підтримки Європейської комісії.

Підтримка Європейської Комісії при підготовці цієї публікації не означає підтримки змісту даного документу, який відображає погляди лише авторів, Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в документі.

Для більш детальної інформації щодо проєкту PAGOSTE можете завітати до сайту <https://pagoste.eu/> або офіційної сторінки у Фейсбук_@PAGOSTE